

MAANDBLAD VAN DE JURIDISCHE FACULTEITSVERENIGING GROTIUS • JAARGANG 36 NR 1

NOVUM

Liesbeth Zegveld: 'Heb het lef om even stil te zitten'

Andreas Kinneging
'De idee van de universiteit'

Verslag
Congres Hazelhoff Centre
for Financial Law

94e bestuur der JFV Grotius
Een kennismaking

Zaak van de maand
Infringement of copyright laws with use of hyperlinks?

jfv **GROTIUS**

Universiteit Leiden

*mr. **Z**, de masterclass van Pels Rijcken*

Tijdens onze masterclass gaat het er vaak stevig aan toe. De zaak die je krijgt is dan ook, op z'n zachtst gezegd, een uitdaging. Samen met je team moet jij de overwinning behalen voor je cliënt. Wat zijn de feiten, waar liggen de valkuilen? Geen praatjes, maar inhoud. Geen gestotter, maar een bulletproof pleidooi. Daag jezelf uit. Meld je aan voor de masterclass mr. Z op **26, 27 en 28 november 2014**. Ga naar www.pelsrijcken.nl/jongemeesters of scan de QR-code. Tot zo.

Pels Rijcken **Bron van inzicht**

Pels Rijcken
& Droogleevers
Fortuijn *advocaten*
en notarissen

Ten geleide

Waarde lezer,

Het is inmiddels alweer een maand geleden sinds de opening van het nieuwe schooljaar. De eerste vakken van het semester zijn in volle gang en de meesten van u bereiden zich voor op de eerste ronde tentamens. De drukte neemt toe, waardoor het steeds moeilijker wordt om juridisch relevant nieuws bij te houden. De redactie van NOVUM helpt u hierbij graag een handje en heeft hard gewerkt om dit eerste nummer van het schooljaar begin oktober in de bakken te krijgen. Zo kunt u tussen de hoorcolleges en werkgroepen door gemakkelijk even kennisnemen van de belangrijke gebeurtenissen die zich binnen onze faculteit – en in de wereld daar omheen – voordoen.

Bovendien zal NOVUM binnenkort niet slechts in de bakken op de faculteit te vinden zijn, maar ook op onze nieuwe website. Mede om deze reden werft de hoofdredactie momenteel nieuwe redacteuren, die ons gaan helpen ervoor te zorgen dat u als lezer steeds zult kunnen vertrouwen op scherpe analyses over uw favoriete onderwerpen. Zo schrijft deze maand Ademir Sehomerovic zijn eerste stuk voor NOVUM over de pre-pack, waarop de laatste tijd veel kritiek is geweest gezien de verloop van zaken tijdens de doorstart van crèchebedrijf Estro. Is deze juridische strategie werkelijk zo negatief als wordt beweerd? U kunt het vinden in de nieuwe rubriek 'De Analyse'.

Fatima Jarmohamed en Maurice Jeurissen gingen in gesprek met mensenrechtenadvocate Liesbeth Zegveld. Wij krijgen een inzicht in een glansrijke carrière als belangenbehartiger van partijen zoals de nabestaanden in de controversiële Srebrenica-zaak. In de rubriek 'De Verdieping' van deze maand duikt de lezer de metajuridica in met het stuk van Maurits Helmich. In zijn bespreking van de 'Zaak van de maand' over hyperlinks springt Mohammad Sharifi van rechtsfilosofie naar het, misschien toch niet heel ver hiervan verwijderde, Europese internetrecht. Daarnaast passeren Syrië en het jihaddebat de revue in het opiniërende artikel van Anna Tsheichvili. Kortom, meer dan genoeg redenen om deze bladzijde om te draaien en dit nummer van voor- tot achterkant te verslinden.

Voordat u dit doet nog even een dankwoord voor Maurits en Maurice die het afgelopen jaar op een enthousiaste en inspirerende manier leiding hebben gegeven aan het NOVUM-team. Sinds begin september heb ik het stokje van Maurice overgenomen als hoofdredacteur en heeft Fatima Maurits vervangen in de rol van eindredacteur. Als nieuwe hoofdredactie zijn wij hoopvol en gedreven om de kwaliteit van de NOVUM te blijven garanderen zoals onze voorgangers dit hebben gedaan.

Namens de gehele redactie wens ik u veel leesplezier. Op het internet zijn wij binnenkort te vinden op Facebook, Twitter en ook op onze spiksplinternieuwe website. Schroom niet ons te volgen!

Rogier van Geel
Hoofdredacteur NOVUM

Volg ons op

NOVUM

@NOVUM_Law

De wet van Van Doorne:

Meelopen is geen goede stage

Bij Van Doorne werken gedreven en geslepen geesten. Advocaten, notarissen en fiscalisten die hun vak verstaan. Kom je bij ons stage lopen, dan leren we je dat vak graag. Maar weet wel waar je aan begint. Aan meelopers hebben we hier geen behoefte, aan mensen die vooroplopen en vooruitdenken des te meer. Onze praktijk leert dat talent pas komt bovendrijven wanneer het zich mag bewijzen.

Kijk op www.werkenbijvandoorne.nl hoe je je talent op scherp kunt zetten. Maak kennis met je nieuwe collega's, neem een kijkje op je nieuwe werkplek en kies de toekomst die je wilt.

Heb je vragen of wil je solliciteren, neem dan contact op met onze recruiter, telefoon 020 6789 338, recruitment@vandoorne.com

Van Doorne houdt je scherp

VanDoorne

Advocaten • Notarissen • Fiscalisten

Inhoudsopgave

1	Voorwoord	
3	Inhoudsopgave	
4	Zaak v/d maand	<i>The act of communication to a new public in the Svensson case</i>
6	In gesprek met	Liesbeth Zegveld
9	Boekenproject	<i>De Vlucht</i>
10	De Verdieping	<i>Wat doen we met Antigone?</i>
13	Ter leering ende vermaeck	
14	De Analyse	<i>Wet continuïteit ondernemingen I</i>
18	Kennismaking Grotius	<i>Het 94e bestuur der JFV Grotius</i>
21	Anton de Kom boekenproject	
22	Verslag	<i>Congres Hazelhoff Centre: 'Law and practice of asset segregation'</i>
26	Opinie	<i>Grondrechten en de rechtstaat in het geding?</i>
28	Filmrecensie	Lucia de B.
30	Vereniging JFV Grotius	
32	Faculteitszaken	<i>Met een sterke basis kan je veel uitbreiden</i>
33	Column	<i>De idee van de universiteit</i>

NOVUM is het maandblad van de Juridische Faculteitsvereniging Grotius te Leiden. NOVUM is ontstaan uit een fusie tussen het faculteitsblad Trias (1968) en het blad Request (1999) dat werd uitgegeven door het rechtenmentorat Appel.

NOVUM is aangesloten bij de Stichting Landelijk Overleg Juridische Faculteitsbladen (LOJF).

Oplage: 1.250 exemplaren
Lay-out: R.W. Bouwman
Druk: JP Offset
ISSN-nummer: 1567-7931

U kunt NOVUM vinden bij de ingang van de faculteit, de C-gang op de begane grond, het restaurant en bij C131. De redactie behoudt zich het recht voor ingeleverde stukken niet te plaatsen of te wijzigen. De inhoud van de artikelen vertegenwoordigt niet noodzakelijkerwijs de mening van de redactie.

© Niets uit deze uitgave mag op welke wijze dan ook worden gereproduceerd zonder voorafgaande toestemming van de redactie.

Redactie

Hoofdredacteur
Rogier van Geel (06 53 72 58 51)
novum@law.leidenuniv.nl

Eindredacteur
Fatima Jarmohamed (06 20 95 83 37)
novum@law.leidenuniv.nl

Redacteurs
- Raphaël Donkersloot
raphaeldonkersloot@hotmail.com
- Thomas Weber
Thomas_91_91@hotmail.com
- Anna Tsheichvili
Anna_tsheichvili@hotmail.com
- Maurice Jeurissen
maurice1993@live.nl

- Maurits Helmich
m.m.helmich@gmail.com
- Niels Neve
nielsneve@live.nl
- Mohammad Sharifi
malayer11@hotmail.com
- Ademir Sehomeric
ademir.sehomeric@gmail.com

Adviesraad
- Prof. Dr. A.O. Lubbers
- Mw. Drs. A.F.M. van der Helm
- Mw. Mr. C. de Kruif
- Mr. G.K. Schoep
- Tim van Lit, Assessor Fdr
- Beau-Dominique van Boggelen, praeses JFV Grotius

Contact
novum@law.leidenuniv.nl

Zaak v/d maand

The act of communication to a new public in the Svensson case

In February 2014, the European Court of Justice (ECJ) ruled in the Svensson Case¹ that websites do not infringe copyright laws when they contain hyperlinks to copyrighted material that is already freely available on the web. This ruling finally clarifies some part of how the legality of hyperlinks should be interpreted.

Background

The applicants in the main proceedings, all journalists, wrote press articles that were published in the Göteborgs-Posten newspaper and on the Göteborgs-Posten website. Retriever Sverige operates a website that provides its clients, according to their needs, with lists of clickable internet links to articles published by other websites. It is common ground between the parties that those articles were freely accessible on the Göteborgs-Posten newspaper site. According to the applicants in the main proceedings, if a client clicks on one of those links, it is not apparent

to him that he has been redirected to another site in order to access the work in which he is interested. By contrast, according to Retriever Sverige, it is clear to the client that, when he clicks on one of those links, he is redirected to another site.²

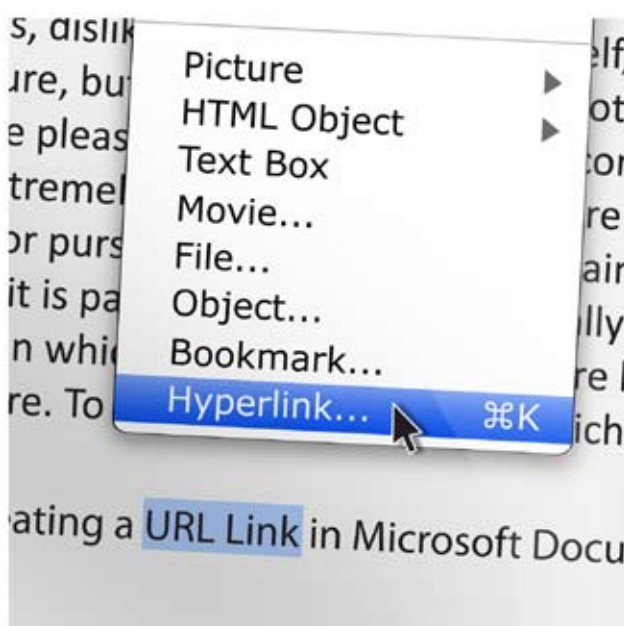
The applicants in the main proceedings brought an action against Retriever Sverige before the Stockholm District Court in order to obtain compensation on the ground that Retriever Sverige had made unauthorized use of certain of their articles by making them available to its clients. The Stockholm District Court rejected their application. Thereafter, the applicants appealed before the Svea Court of Appeal, stating that Retriever Sverige infringed on their exclusive right to make their works available to the public. The Svea Court of Appeal decided to ask the ECJ for a preliminary ruling.

The preliminary ruling

The ECJ ruled that linking to protected works in this case must be considered to be ‘making available’ and, therefore, is an ‘act of communication’ to the public. This means that it may infringe the copyright holder’s exclusive right to communicate his or her work to the public. However, the Court said that for the communication to be infringing, it must meet certain cumulative criteria, namely, an “act of communication” of a work and the communication of that work to a “public”.

According to the ECJ, in the circumstances in this case, making the works available through a clickable link does not lead to the works in question being communicated to a new public, as all articles were freely accessible on the newspaper site already. Since no new public had been reached, the defendants did not need an authorization for the hyperlinks.

“The public targeted by the initial communication consisted of all potential visitors to the site concerned, since, given that access to the works on that site was not subject to any restrictive measures, all Internet users could therefore have free access to them” – Paragraph 26, C-466/12.

However, there are circumstances under which hyperlinking can constitute copyright infringement. When a clickable link makes it possible to bypass restrictions put in place by the website or copyright holder to restrict public access to the work, such as a paywall, the work is communicated to a new public. This is also the case when the hyperlink directs users to a work that is no longer available to the public on the website on which it was initially communicated. This means that linking to content that is made available without consent of the copyright holder or is made available on a restricted access basis may still infringe on copyrights.

This ruling supports the decision of the Court of Amsterdam in September 2012 that hyperlinks on websites can constitute copyright infringement in the case between *GeenStijl* and *Britt Dekker* about leaked nude pictures. The decision of the ECJ still raises some questions though. For instance, the ECJ doesn't make a

clear distinction between hyperlinking, framing, inline linking and embedding. The Court of München has already asked preliminary questions about whether embedding constitutes a communication to the public.

What's next?

Given the number of existing websites with hyperlinks to copyrighted material, any other ruling from the ECJ would have had a massive impact on how the web operates. From that point of view, it should be no surprise that the Court tries its best to recognize copyrighted work as it is, yet verifies every case in the context of legality as there are still a lot of questions in this field of law that need further clarification in the future. N

¹ Case C-466/12 *Svensson v. Retriever* [2014]

² *Idem*, par. 8.

In gesprek met

Liesbeth Zegveld

NOVUM reisde op de laatste officiële vakantiedag af naar Amsterdam, waar zich aan de Keizersgracht het statige pand van het advocatenkantoor Prakken d'Oliveira Human Rights Lawyers bevindt. Prakken d'Oliveira – voorheen Böhler Advocaten – heeft zich gespecialiseerd in mensenrechten en is momenteel het enige advocatenkantoor met deze hoofdspecialisatie. We spreken met mw. prof. dr. Liesbeth Zegveld.

U bent mensenrechtenadvocaat. Een van uw bekendste zaken is de zaak Nuhanovic vs. de Staat, waarin u de nabestaanden van drie slachtoffers in Srebrenica bijstaat. Wat houdt uw werk precies in?

Als mensenrechtenadvocaat treed je voornamelijk op in zaken waar fundamentele mensenrechten worden geschonden. Met mensenrechten worden de rechten bedoeld die in het EVRM zijn vastgelegd, maar ook de Nederlandse grondrechten. Ook moet men zich beseffen dat dergelijke zaken niet per se uitsluitend publiekrechtelijk zijn. Bedrijven bevinden zich weliswaar in de private sector, maar de grote bedrijven spelen wel steeds vaker een steeds grotere publieke rol omdat ze zulke machtige spelers zijn. Aan de andere kant van de tafel heb je dan vrijwel altijd het individu, soms een enkeling en soms een collectief. Maar we staan in dergelijke zaken altijd de kleine man bij. Sommige conflicten kunnen een enorm bolwerk van politieke macht en spelletjes zijn, maar aan het einde van de dag zijn alle spelers ook gewoon mensen en hebben alle spelers altijd mensenrechten. Dit betekent dat het pleiten voor mensenrechten zeker in juridische zin absoluut zin heeft. We vechten gelukkig niet tegen de bierkaai.

U komt vrijwel alleen voor de kleine partijen op. Mr. Bert-Jan Houtzagers (red.: de landsadvocaat) komt bijvoorbeeld alleen op voor de grote partijen. Kunt u deze onbesproken verdeeldheid waarderen?

Ja, ik vind het zeker mooi. Ik kan het goed met hem vinden, ondanks het feit dat ik regelmatig tegenover hem sta. Maar ik

kan ook zeker het belang inzien van de argumenten die hij noemt. Het is niet zo dat ik vind dat het goed of slecht is als je een bepaalde partij wel of niet vertegenwoordigt. Het is belangrijker om een goede balans te vinden tussen de zakelijke en de idealistische advocaat. Louter idealisme lijkt me niet geweldig en het is bijvoorbeeld ook niet zo dat ik vind dat de zakelijkere advocaat geen idealen heeft. Het is vaak de diversiteit van stemmen die een zaak tot een mooi geheel maakt. Daar vloeit uit voort dat elke stem wel vertegenwoordigd dient te worden om het überhaupt mooi te kunnen maken. De vertegenwoordiging van deze stem past goed bij mij en zo heeft iedereen zijn of haar eigen ding. Ik treed inderdaad vaak op tegen Nederland en dat wordt me wel eens duidelijk gemaakt. Momenteel ben ik namens Indonesische nabestaanden bezig met een zaak tegen Nederland en omdat er ook ontzettend veel Nederlanders het leven hebben gelaten in Indonesië wordt er wel eens gezegd dat het zoveel jaar na dato wel genoeg moet zijn met het procederen tegen Nederland. Maar goed, dat is een hele andere kwestie eigenlijk. Het is absoluut niet zo dat we de Nederlandse Staat principieel niet zouden willen vertegenwoordigen.

Denkt u dat de gemiddelde advocaat van nu te weinig opkomt voor de kleine man?

Er zijn uiteraard zeer veel goede strafrechtadvocaten die opkomen voor de zwakkere partij, maar het verbaast me wel een beetje dat we het enige Nederlandse advocatenkantoor zijn die dit doet. In Engeland, Frankrijk en Amerika heb je veel meer advocaten die voor de mensenrechten opkomen. De sociale component van de advocatuur begint wel een grotere rol te krijgen, maar het is nu nog wel een beetje magertjes. In Nederland is de gefinancierde rechtsbijstand redelijk geregeld, daar ligt het niet aan. Maar indien je kiest voor de sociale advocatuur moet je het wel zelf opbouwen. Dus als je eerst kiest voor een goede opleiding bij een groot kantoor ben je daarna in elk geval kundig genoeg en kan je van koers veranderen, maar waarschijnlijk ben je dan wel gewend geraakt aan een rianter salaris. Ik denk dat dit het knelpunt is, want ik kan me goed voorstellen dat het stapje terug in inkomen niet altijd makkelijk is.

Je ziet natuurlijk erg veel
onrecht dat niet bestraft
wordt, maar het is gelukkig
niet zo dat het onrecht
altijd onbestraft blijft.

Welke ontwikkelingen ziet u in uw vakgebied? Welke doelen heeft u voor ogen?

Als private praktijk is het lastig om te zeggen dat je de wereld wilt en gaat verbeteren, maar met soortgenoten is het mogelijk om ervoor te zorgen dat bijvoorbeeld oorlogsslachtoffers hun rechtsherstel krijgen. Veel mensen denken overigens dat oorlogsslachtoffers altijd een beetje zielig en arm zijn, wat niet zo is. Het zijn ook de goed ontwikkelde groepen die iets verschrikkelijks hebben meegemaakt en het is mogelijk om echt wat voor hen te kunnen betekenen. Niemand is almachtig in deze wereld en niemand kan eigenhandig zorgen voor pais en vree, maar als iedereen een goede bijdrage levert komen we in elk geval een flink eind in de goede richting.

We vechten gelukkig niet tegen de bierkaai.

Gelukkig zie je ook wel dat alle kleine beetjes echt helpen. In vergelijking met andere landen is de implementatie van internationale rechtsnormen wat lastig, men is er nog niet gewend aan dat internationaalrechtelijke zaken door een advocaat in een rechtbank worden bepleit. Men denkt daarbij eerder aan de VN als zulke zaken spelen. In de Srebrenica-zaak was dat ook heel nieuw. Maar het begint te komen. Je ziet natuurlijk erg veel onrecht dat niet bestraft wordt, maar het is gelukkig niet zo dat het onrecht altijd onbestraft blijft. De burger ziet misschien niet zo snel wat de impact van bepaalde uitspraken kan zijn. De uitspraak van de Hoge Raad waarin de Nederlandse Staat aansprakelijk is gesteld in de Srebrenica-zaak is natuurlijk een precedentzaak en zo zullen er meer volgen. Ook de verjaring opzij zetten in geval van oorlogsmisdrijven is een enorme vooruitgang.

Ook de Shell vs. Nigeria-zaak in 2008 was uniek omdat een Nederlandse multinational voor het eerst in eigen land voor de rechter werd gedaagd. Kunnen dergelijke pionierszaken het verschil maken?

Wat mij betreft moet er geen twijfel over bestaan dat Shell een enorme invloed kan uitoefenen op het reilen en zeilen binnen Nigeria. Als een groot bedrijf zich vestigt in een land waarvan hij bij voorbaat al weet dat de overheid geen machtige partij is, springt hij immers in het gat dat de overheid heeft laten vallen. De dan verkregen macht zou hij nooit kunnen krijgen in een westers land en daar komt gewoon een bepaalde verantwoordelijkheid bij kijken. Bedrijven worden ook niet aangesproken op hun passieve nalaten, maar op hun actieve handelen. De grootte van dergelijke ondernemingen brengt weliswaar met zich mee dat ze misschien niet snel zullen veranderen, maar je ziet nu dat er steeds meer aandacht komt voor de *corporate social responsibility*. Als grote bedrijven ergens allergisch voor zijn, is het wel een slechte reputatie. Dergelijke rechtszaken dragen daar aan bij. Misschien dat grote bedrijven juist nog beter aanspreekbaar zijn

omdat ze de consequenties van een slechte reputatie rechtstreeks in hun portemonnee kunnen voelen.

Hoe heeft u in uw studententijd geanticipeerd op uw huidige carrière?

Tijdens mijn studie heb ik niet zo bijzonder veel gedaan. Ik ben student-assistent geweest, maar heb ik geen hoogdravend cv opgebouwd. Je moet tijdens je studietijd niet teveel willen doen. Het leven is kort, maar het leven is ook weer lang. Als je de neiging hebt om elke minuut te willen vullen, kun je niet tot jezelf komen. Je komt jezelf vooral tegen als je niks aan het doen bent. Je moet erachter komen wie je bent en wat je echt belangrijk vindt. Carrière blijven maken en geld verdienen blijft niet voor de rest van je leven de topprioriteit, je zult op gegeven moment beroep moeten doen op je intrinsieke motivatie. Dan kun je wel een heel ander carrièrepad inslaan, maar wie draait dat roer nu 180 graden om? Al heb ik natuurlijk wel makkelijk praten, want dit zijn andere tijden. Als je op je dooie gemakje alleen studeert en je daarna zonder nevenactiviteiten op de arbeidsmarkt stort, is het inderdaad mogelijk dat je moeite hebt met het vinden van een baan. Erachter komen wie je bent is een persoonlijk proces dat zich niet makkelijk laat vertalen op een cv. Hier geven wij overigens weinig om prachtige cv's. Je intelligentie wordt er niet mee verhoogd en je drive ook niet echt. Maar wat je nu wel eens ziet is dat mensen die erg veel te bieden hebben helaas werkloos zijn. Ontzettend zonde natuurlijk, maar als je wat te bieden hebt moet je denk ik ook het vertrouwen hebben dat het wel goed komt. Ook ik had geen idee waar ik terecht zou komen. Maar die onzekerheid is niet het einde van de wereld. Het lef hebben om even stil te zitten – dan val je maar even buiten die boot – vind ik belangrijker.

We moeten ons beseffen dat de maatschappij zoals wij die kennen geen gegeven is.

Wat zou u de Leidse rechtenstudent willen meegeven?

Mijn belangrijkste advies heb ik al gegeven denk ik. Maar het is ook belangrijk om te beseffen dat de maatschappij zoals wij die kennen geen gegeven is. We kunnen niet zeggen dat we al generaties lang geen oorlog kennen. En ik procedeer dan wel tegen de Staat, maar ik ben ook dankbaar voor het feit dat ons juridisch systeem dat mogelijk maakt. De maatschappij wordt door de mens gemaakt en we kunnen de maatschappij niet draaiende blijven houden als we constant op de korte termijn denken en gaan voor het grote geld. Het kan allemaal kapot. Niet per se door een oorlog, maar ook een bankencrisis eist zijn tol. We moeten ons blijven inzetten voor de maatschappij en niet alleen denken aan onszelf.

Boekenproject

Masterstudent Céril van Leeuwen en hoogleraar burgerlijk recht Alex Geert Castermans lezen dezelfde boeken

De Vlucht is een verhaal over een jongen die het dorp ontvlucht waarin hij is opgegroeid. Hij moet een oneindige, dorre vlakte over. Het verhaal van zijn tocht is verteld in een bizarre taal, doortrokken van hitte, honger, dorst en geweld.

AG: Dit is een gruwelijk boek. Het maakt je deelgenoot van de ontberingen die de jongen lijdt. Het geweld dat hem op de hielen zit, haalt hem in. Het beneemt je de adem. In het begin wordt de jongen nog een kinderlijke opgewondenheid toegeschreven. Het is de enige keer dat de gemoedstoestand van de jongen met zoveel woorden wordt benoemd. Aan het eind is er nog wel sprake van een kinderlichaam, uitgeput, maar hoe hij zich voelt laat zich slechts raden. Na een regenbui verleent een doorschijnend licht de dingen een helderheid die de jongen zich niet kan herinneren.

Céril: Ik vind dat de vlucht juist op een sierlijke en beeldende manier wordt beschreven. Jesús Carrasco maakt mooie combinaties van bijvoeglijke naamwoorden en zelfstandige naamwoorden. “De huid golfde op de ribben als een zacht geworden scheepsromp” of “welriekend geluid”. Prachtig! Juist die beeldende manier van schrijven, zorgt er ook voor dat je snel gegrepen wordt door het boek.

AG: En dat zegt iemand die net met de master jeugdrecht is begonnen.

Céril: Een kind hoort die ontberingen natuurlijk niet mee te maken. Misschien dat het boek me daarom ook zo aangreep. Juist omdat je weet dat zeer veel kinderen tegenwoordig ook vluchten en in trieste en mensonwaardige toestanden terecht komen. Waar was deze jongen toch voor op de vlucht?

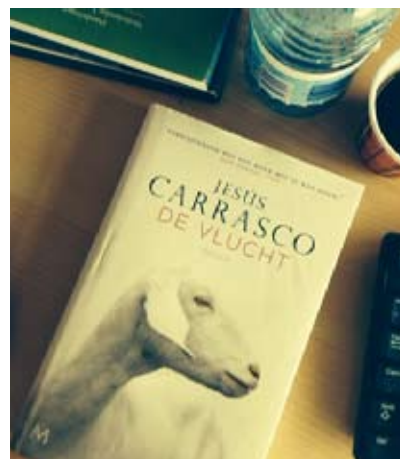
AG: Ik dacht: die jongen is op weg om gelovig te worden. Hij leert goed en kwaad kennen. De geitenhoeder die hem op zijn

tocht helpt heeft een bijbel in zijn weitas zitten en wordt ook herder genoemd. Van het wereldlijke gezag moet de jongen het niet hebben: de dreiging komt uitgerekend van een rechter. De man wordt voortdurend bij zijn functie genoemd. Alleen al bij het horen van het woord voelt de jongen de schaamte in zijn lijf. Maar wat brengt het geloof hem? Er zit zoveel geweld in dat boek, zo weinig perspectief. Carrasco heeft in een interview gezegd dat hij juist de hypocrisie van de kerk heeft willen laten zien: aan het eind van het boek, tijdens die regenbui, staat de jongen te kijken ‘hoe God voor even de duimschroeven wat losser heeft gedraaid’.

Céril Volgens mij was de jongen op de vlucht voor zijn vader die hem uitleverde aan de lusten van de rechter. Maar de vraag blijft, waarom was iedereen naar hem op zoek? Als lezer moet je zelf een antwoord op deze vragen zoeken. Zodra je het boek hebt weggelegd, blijft het verhaal nog in je gedachten en houdt het verhaal je bezig. Soms voelde ik letterlijk mee met de jongen. Als hij pijn had, dacht ik dezelfde pijn te voelen. Heel wonderlijk.

AG: Het is een strak verhaal. De plaats van handeling wisselt nauwelijks. Er gaat maar een enkele dag voorbij. Het hele verhaal is in de verleden tijd geschreven. Toch krijg je het gevoel getuige te zijn van een lange tocht, in het heden, en wat je zegt: tastbaar.

Jesús Carrasco
(vertaling Arie van
der Wal), *De Vlucht*,
Amsterdam:
Meulenhoff 2013.
€ 16,95

De Verdieping

Wat doen we met Antigone?

Over de goddelijke wet als toetsingsgrond voor positief recht

Het onderstaande stuk is een essay geschreven voor het vak Recht en literatuur, gedoceerd aan onze faculteit door prof. mr. J.H. Nieuwenhuis en mr. C.E. Smith.

Inleiding

‘Regels zijn regels.’ ‘Gesetz ist Gesetz.’ Zinnen waar menig jurist en mens een hekel aan heeft (gekregen). De idee dat een (juridische) norm haar geldigheid alleen zou ontlelen aan het feit dat de soevereine macht uitvoering ervan commandeert, lijkt niet bevredigend. Versterkt door de afkeer van de verschrikkingen die de wereld onder de autocratische regimes van de twintigste eeuw hebben geteisterd, ontstaat er een roep naar een ‘hogere’ soort recht: goddelijk of natuurrecht. Toetsend aan dit ‘hogere recht’ zou een menselijke (uitgevaardigde) wet buiten toepassing kunnen worden verklaard, indien deze strijdig blijkt met de hogere (goddelijke) wet. (Vgl. de wijze waarop een gemeentelijke verordening zwicht voor een wet in formele zin, welke weer niet in strijd mag zijn met een ieder verbindende verdragsbepaling.) Door de eeuwen heen hebben vele filosofen zich al bezig gehouden met een conceptie van dergelijk ‘hogere’ (natuur)recht. Schrijnend is echter het voorbeeld van Sofokles’ *Antigone*¹, waarin het hoofdpersonage (Antigone) ter dood wordt veroordeeld voor het (strafbaar gestelde) begraven van haar overleden broer. Bewust negeerde Antigone het verbod van koning Kreon, en zij zei tot hem: ‘Jouw wet komt niet van de goden. Zij is onrechtvaardig. (...) Jij bent een mens – jij kan de ongeschreven onverbiddelijke wetten van de goden niet negeren.’²

Antigone

Met andere woorden: Antigone negeerde Kreons verbod, zich beroepende op de idee dat Kreons wet in strijd was met de goddelijke wet, en derhalve nietig. Met Antigone is het uiteindelijk niet goed afgelopen: zij is opgesloten in een graf en heeft zich daar verhangen.³ Van scheiding der machten was geen sprake; zij viel ten prooi aan Kreons razernij, die zowel als wetgever als als rechter functioneerde. Wat echter als Antigone wél was voorgeleid aan een onpartijdige en onafhankelijk rechter? Had deze Antigone’s verweer moeten aanvaarden? Anders: is de goddelijke wet een acceptabele toetsingsgrond voor positief recht?

Het probleem van de botsende burgerlijke en morele plicht

Een accurate beschrijving van Antigone’s situatie zou zijn dat in haar geval de burgerlijke plicht met de morele (goddelijke) plicht botst. De staat heeft haar de verplichting opgelegd haar broer níet te begraven, waar haar morele (goddelijke) plichtsbesef haar ingeeft dit wel te doen. Uiteindelijk laat Antigone haar morele plichtsbesef prevaleren.

Een ander boek waar het gehoorzaamheidsdilemma aan de twee soorten plichten duidelijk naar voren komt is Multatuli’s *Max Havelaar*⁴. De hoofdpersoon van het boek, Max Havelaar, zit in een moeilijk parket. Hij is aangesteld als assistent-resident te Lebak – een gemeente in een Javaanse provincie Bantam. In deze functie is hij belast met de ‘bescherming van de inlandse bevolking tegen onderdrukking, mishandeling en knevelarij’.⁵ Als hij echter grootschalige uitbuiting op het spoor komt, en hij een discreet (strafrechtelijk) onderzoek wil starten tegen de regent, krijgt hij bij zijn directe superior geen gehoor.⁶ Als Havelaars verzoeken later ook officieel werden afgewezen, schreef hij in repliek het volgende: ‘er is een principe in ’t spel, en ik heb gewetensredenen die eisen dat uitgemaakt worde welke mening juist is, die van U of de mijne.’⁷

Uiteindelijk werd de zaak aan de Gouverneur-Generaal (de hoogste ambtenaar in Nederlands-Indië) voorgelegd. Deze schreef:

‘toen de resident zich ongenegen betoonde aan uw voorstellen geredelijk gevolg te geven, [hebt gij] geweigerd aan het billijk verlangen van uwen Chef te voldoen (...). Zulke handelingen verdienen alle afkeuring (...). Ik heb mij verplicht gezien, u van de verdere vervulling der betrekking van assistent-resident van Lebak te ontheffen.’⁸

U ziet: rechtvaardigheid heeft geweken voor het (formele) recht. De Javaan wordt mishandeld, en de klokkenluider is de mond gesnoerd.⁹

Er stond geen formele rechtsgang open voor Max Havelaar om zijn morele plicht te vervullen, hetgeen uiteindelijk tot zijn ontslag heeft geleid. Hetzelfde kan gezegd worden van Antigone, zij het met nog desastreuzere gevolgen. Tóch is er bij beiden blijkbaar sprake van een plichtsbesef dat hen aanzet tot burgerlijke ongehoorzaamheid c.q. een strijd tegen de (beweerdelijk onrechtvaardig handelende) gevestigde orde. Dit doet de vraag rijzen of de rechter dit probleem niet kan oplossen, door de morele plicht simpelweg (juridisch) te verheffen boven de burgerlijke plicht.

Pinechas, de kleinzoon van Aäron

Uit de handelingswijzen van Antigone en Max Havelaar valt een gemeenschappelijke achterliggende morele notie te destilleren, te weten dat wanneer de bevoegde instantie nalaat recht(vaardigheid) te doen geschieden, het de plicht van het individu is om de rechtvaardige situatie alsnog te bewerkstelligen.¹⁰ Dat dit niet altijd een gewenste situatie is, kan worden toegelicht aan de hand van het voorbeeld van Pinechas uit de Bijbel.

Pinechas was de hogepriester van de Israëlieten en de kleinzoon van Aäron. Hieronder leest u een citaat uit Numeri 25:6-8, waarin hij een Israëlitische man straft voor het naar zijn tent brengen van een niet-Israëlitische vrouw (suggererende dat de bewuste man van plan was gemeenschap met haar te hebben).

‘een van de Israëlitische mannen [bracht] (...) een Midjanitische vrouw naar zijn tent. Toen Pinechas, de zoon van Eleazar, de zoon van de priester Aäron, dat zag, stond hij op, greep een speer, volgde de Israëliet tot in zijn slaapvertrek en doorstak hem en de vrouw, dwars door hun onderbuik.’

Antigone's goden zouden door de God van Mozes waarschijnlijk verketterd worden.

Later, in Numeri 25:11, wettigt God het handelen van Pinechas, ‘omdat hij bij de Israëlieten voor mij [God, MH] is opgekomen’. Belangrijk om op te merken bij Numeri 25 is dat Pinechas helemaal niet het ‘staatsgezag’ vertegenwoordigde: dat deed Mozes.¹¹ Uit de aangehaalde Bijbelverzen vallen dus drie normerende conclusies te trekken: ten eerste dat een Israëlitische man geen gemeenschap dient te hebben met een niet-Israëlitische vrouw. Ten tweede dat doorklieving met een speer een adequate straf is, indien de voorgenoemde regel wordt overschreden. Ten derde – maatschappelijk het meest ontwrichtend – dat een ieder bevoegd is een dergelijke straf ten uitvoer te leggen. Vanuit modern (westers) perspectief is de eerste ‘rechtsregel’ discriminatoir en de tweede buitenproportioneel. In wezen is de derde conclusie echter het meest gevaarlijk: het geeft burgers de indruk dat zij eigenhandig wetten mogen toetsen aan een (abstracte) ‘hogere’ wet. Het dreigende resultaat? Anarchie. Het achteraf wettigen van het handelen van Antigone zou een soortgelijk gevaar met zich mee kunnen brengen.

Pinechas

De methodologie van rechtsvinding

Inhoudelijk kennen de verhalen van Pinechas en Antigone twee belangrijke verschillen. Ten eerste kan erop gewezen worden dat het handelen van Pinechas verstoring is voor de openbare orde, waar het handelen van Antigone dit niet per se is. Ten tweede, misschien nog wel een groter verschil, handelt Pinechas ter uitvoering van een bevoegdheid die oorspronkelijk bij de soevereine macht lag, waar Antigone dit niet deed (waar tenuitvoerlegging van straffen bij uitstek een staatszaak is, is het begraven van mensen dit niet per se).

Ten aanzien van het eerste verschil kan worden gesteld dat de zaken Pinechas en Antigone op dit vlak inhoudelijk inderdaad verschillen, maar dat in de mechaniek van toetsing aan ‘hogere recht’ (blijkbaar) een uitvoeringsgevaar schuilt. Rechtstheoretisch is de uitgangspositie van Pinechas en Antigone hetzelfde: het primaat van de wetgeving ligt bij de god(en), menselijke wetgeving is secundair.¹² Het handelen van Antigone achteraf wettigen op grond van een abstracte ‘goddelijke’ wet ondermijnt wellicht dus niet (in directe zin) de openbare orde, maar misschien wel de rechtsorde als geheel.

Ten aanzien van het tweede verschil kan als volgt worden beredeneerd. Toegegeven, inderdaad valt er bij het wettigen van het handelen van Pinechas meer gevaar voor eigenrichting te duchten dan bij Antigone: Pinechas neemt Mozes immers een essentiële overheidstaak af: het ten uitvoer leggen van straffen. Tóch gaat ook Antigone's redenering niet vrijuit: het (juridische) overheidsgezag valt weg als recht; de veel minder goed gedefinieerde ‘goddelijke wet’ (vrij vertaald: de moraal) komt hiervoor in de plaats. Dit brengt methodologisch gezien gigantische problemen met zich mee. Antigone's goden zouden door de God van Mozes waarschijnlijk verketterd worden.¹³ De christelijke ‘Messias’ Jezus had conflicten met de schriftgeleerden en Sadduceeën over interpretatie van het heilige Schrift (de Tenach),¹⁴ hetgeen hem uiteindelijk duur is komen te staan. Verder kan ook de derde monotheïstische godsdienst niet buiten beschouwing worden gelaten: ongelovigen zullen volgens de Koran zwaar bestraft worden door God,¹⁵ evenals afvalligen,¹⁶ en zij die goden náást Hem vereren.¹⁷ Joden en christenen komen er ook niet goed vanaf.¹⁸

De wereld is verdeeld in verschillende typen polytheïsten, monotheïsten en non-theïsten. Niet alleen in gedachtegoed, maar ook in handeling raakten en raken de verschillende geloven vaak slaags.¹⁹ Bovendien telt elke afzonderlijke godsdienst talloze verschillende stromingen. Hoe kan ooit verwacht worden tot één gemeenschappelijke conceptie van 'hoger' (goddelijk) recht te komen? Naar ik denk dienen religies eerder gezien te worden als ideologieën, dan als reële rechtssstelsels. Een van overheidswege opgelegde, van ideologie gescheiden, conceptie van het recht is naar mijn idee methodologisch beter verdedigbaar.²⁰

Conclusie

Wat voor vonnis dient de rechter uit te spreken over de zaak Antigone? Dient de rechter het beroep van Antigone op de goddelijke wet te aanvaarden? Het eenvoudige antwoord luidt 'nee': de rechter is de uitvoerder van het recht. De wet van Kreon is ondubbeltzinnig, en methodologisch is het volgen van de decreten van de gezagsdrager de meest nauwkeurige methode van rechtsvinding. Helaas dus voor Antigone; zij wordt wellicht het slachtoffer van een moreel verwerpelijke wet, maar jammer genoeg (voor haar) is de rechter geen 'moraalvinder', maar een rechtsvinder. Tot die taak is hij aangesteld, en dat dient dan ook het uitgangspunt te zijn.

Toch gebiedt de complexiteit van de kwestie tot iets meer nuance. De rechter is namelijk niet alleen rechter, maar daarenboven mens. En, naar mijn stellige overtuiging althans, brengt het mens-zijn bepaalde (morele) verantwoordelijkheden met zich

De rechter is geen 'moraalvinder', maar een rechtsvinder.

mee die niet louter en alleen te vangen zijn in de taak die iemand vervult in de maatschappij. Max Havelaar had de taak naar zijn directe superieur (de resident) te luisteren. Toch vertelde zijn plichtsbeseft hem anders. (En wie zou beweren dat hij hier (moreel) slecht aan deed?)

De rechter kan niet elke uitspraak die hem moreel onbillijk lijkt verwerpen. Zijn burgerlijke plicht (zijn taak als rechter) mag hij niet zomaar laten varen. Dat zou chaos en rechtsonzekerheid tot gevolg hebben. Op grond van deze notie concluderen dat de rechter nooit van zijn burgerlijke plicht mag afwijken schijnt mij echter een onjuiste conclusie.

Het volgen van de goden Antigone kan en mag niet de rechters methode zijn om het recht te vinden. Toch voelt de mens (mijns inziens terecht) een bepaalde (morele) plicht om te gehoorzamen aan zijn god(en), zijn eigen geweten, en algemene noties van menselijkheid. Waar de burgerlijke plicht ophoudt en de morele plicht begint is echter moeilijk te zeggen. Misschien kan het plichtsgevoel van de rechtsprekende mens zelf hem het (morele) kompas verschaffen om te beoordelen welke waarden hier het zwaarst wegen: de burgerlijke of de (autonoom) morele. **N**

¹ Sofokles, Antigone, Leuven: Acco 2007 (vertaling J. Boonen).

² Sofokles 2007, p. 27.

³ Zie Sofokles 2007, p. 45-46 en 62.

⁴ Multatuli, Max Havelaar of de koffieveilingen der Nederlandsche Handel-Maatschappij, Rotterdam: AD. Donker 1974.

⁵ Multatuli 1974, p. 90.

⁶ Discretie was zo belangrijk, gezien het risico op machtsuitoefening op de getuigen door de regent tijdens de procedure. De resident Slijmering, Max Havelaars directe superieur, antwoordde in eerste instantie door te schrijven dat Havelaar 'hem stoorde in zijn drukke bezigheden'. Zie Multatuli 1974, p. 245.

⁷ Multatuli 1974, p. 257.

⁸ Multatuli 1974, p. 263.

⁹ Markant detail hierbij is overigens dat Max Havelaars non-fictieve tegenhanger Eduard Douwes Dekker juist degene is die later onder het pseudoniem Multatuli middels het boek Max Havelaar voor veel ophef heeft gezorgd.

¹⁰ Belangrijk verschil tussen beiden is overigens dat Max Havelaar ook meent het materiële (positief) recht aan zijn kant te hebben, waar Antigone een dergelijke bewering niet doet. Verder geeft Max Havelaar (voor zover het verhaal gaat) de strijd op zodra de Gouverneur-Generaal geen gehoor heeft gegeven, terwijl Antigone niet twijfelt het recht in eigen hand te nemen.

¹¹ Vgl. P.B. Cliteur, Het monotheïstisch dilemma, Amsterdam: De Arbeidspers 2010, p. 230: 'Wat (...) bijzonder is, is dat Pinechas de rechtsbedeling niet overlaat aan de officiële leider van het Israëlitische volk, Mozes, maar zelf het recht in handen neemt. Hij handelt op eigen gezag en ondermijnt daarmee de nationale soevereiniteit.'

¹² Vgl. in dit kader Thomas van Aquino, Over de wet, Zoetermeer: Meinema 2005 (vertaling M.A.J.M. Buijsen), p. 134: '[Onrechtvaardige] wetten zijn meer daden

van geweld dan wetten, omdat (...) een wet die niet rechtvaardig is geen wet lijkt te zijn'.

¹³ Denk hierbij aan het gebod 'houd er geen andere goden op na' (Ex 20:3). Vgl. verder bv. Exodus 22:19: 'Wie aan afgoden offert, en niet alleen aan de Heer, moet gedood worden.'

¹⁴ Zie bv. het conflict tussen Jezus en de synagogebestuurder over genezing op de sabbat in Lucas 13:10-17. Zie verder Lucas 20:46-47: 'Pas op voor de schriftgeleerden! (...) Zulke mensen staat een strenger oordeel te wachten dan wie ook!'

¹⁵ Zie Koran 2:90, 2:104, 2:126, 3:10, 3:21, 3:116, 3:151, 3:176, 3:178, 3:196-197, 4:37, 4:41, 4:56, 4:102 etc.

¹⁶ Zie bv. Koran 2:212, 3:91. Zie ook Koran 2:217: 'wie uwer zich laat terugdrijven van zijn godsdienst die zal sterven als ongelovige. Diegenen hun daden zijn vruchteloos in het nabije leven en het latere en zij zijn de lieden van het Vuur eeuwig-levend daarin.'

¹⁷ Zie bv. Koran 2:165-167, 4:51-52.

¹⁸ Zie bv. Koran 2:85: 'Geloof je dan in een deel van de Schrift en zijt je ongelovig in een ander deel? Wat dan is de vergelding voor wie dat bedrijven onder u anders dan vernedering in het nabije leven terwijl zij op de Dag der Opstanding worden teruggezonden tot de hevigste bestraffing?' Zie ook Koran 3:24, 3:105, 3:112. Specifiek t.a.v. de joden: 3:77, 3:181, 4:47.

¹⁹ Men hoeft alleen maar te denken aan de kruistochten, of de desastreuze situatie in de Gazastrook.

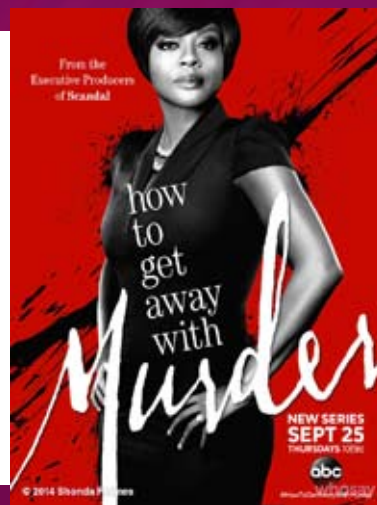
²⁰ Vgl. in dit kader het pleidooi van H.L.A. Hart voor de scheiding van recht en moraal: 'prime reason for this insistence [on the distinction of law and morals] was to see steadily the precise issues posed by the existence of morally bad laws, and to understand the specific character of authority of a legal order' (H.L.A. Hart, 'Positivism and the Separation of Law and Morals', Harvard Law Review (71) 1958, p. 597).

Ter leering ende vermaeck

Zoveel te lezen, te zien, te ervaren, zo weinig tijd! Welke boeken, films en documentaires verruimen uw blik op de wereld, verbreden en verdiepen uw kennis van het recht of kunnen u laten ontspannen zonder de sferen van het recht te verlaten? Elke maand maakt de redactie van de NOVUM een selectie van audiovisuele en tekstuele producten die het leven van de rechtenstudent verrijken en kunnen worden gebruikt ter leering ende vermaeck.

Serie – How to get away with murder

Het is de eerste dag van het nieuwe schooljaar. Vol enthousiasme loopt men Middleton Law School binnen voor de eerste college: Criminal Law 100 oftewel *How to get away with murder*. Docent Annalise Keating zoekt vier studenten die met haar het strafrecht in de praktijk willen ervaren. *How to get away with murder* kaart de ethische vraag aan van hoe ver je als jurist kan en wil gaan om een zaak te winnen. Het antwoord op deze vraag lijkt misschien evident maar blijkt in de praktijk erg lastig te beantwoorden. De serie is geproduceerd door Shonda Rhimes (bekend van *Grey's Anatomy* en *Scandal*), is een zekere aanrader voor geïnteresseerden in het strafrecht.

Boek – Skygods: The Fall of Pan Am

1927 is het geboortjaar van de meest spectaculaire luchtvaartmaatschappij die de twintigste eeuw heeft gezien. Juan Trippe bouwt langzaam een imperium op dat ongekende hoogten zal bereiken. Trippe bewerkstelligt het ontwerp en de bouw van verscheidene vliegtuigen, in die tijd gigantische *gamechangers*, zoals de nog steeds zeer geliefde Boeing 747. Het is Pan Am en haar Skygods die het fundament leggen voor de luchtvaart zoals wij die tegenwoordig kennen, alleen weten wij dat tegenwoordig niet meer. Robert Gandt illustreert in zijn boek hoe Pan Am van een zeer hoge mate van succes langzaam afglijdt naar een stille dood in 1991. Zeer aan te raden voor aspirerende managers.

Film –

Gett, the divorce trial of Viviane Amsalem

Gett, wat in het Hebreeuws letterlijk 'een scheiding' betekent, is het enige wat Viviane Amsalem wil. Zij wil scheiden van haar koppige en passief-agressieve man. Dit blijkt echter een lastigere opgave te zijn dan zij wenst. Viviane en haar man zijn strenggelovige Joden en zijn aldus ook beland bij een religieuze rechtbank. In Israël heerst de opvatting dat alleen de rabbijn het huwelijk kan ontbinden. Hierbij is volledige instemming van de man nodig, de instemming die Viviane niet krijgt. Dit resulteert in een lang, dramatisch scheidingsproces waarin vele oordelen worden geveld maar waar amper tot de kern wordt gebracht waar het echt om gaat; de scheiding.

De Analyse

‘Wet continuïteit ondernemingen I’

Inleiding

Op 23 juli jl. betitelde Het Financieele Dagblad de snelle doorstart van het failliete crèchebedrijf Estro als ‘een met belangenverstrengeling en een gebrek aan transparantie’.¹ Wat is de achterliggende gedachte van deze titel? Op dezelfde dag dat het faillissement van Estro is uitgesproken, is ook bekend gemaakt dat Estro een doorstart zal maken onder het nieuwe bedrijf ‘Smallsteps’. Opmerkelijk aan dit faillissement is de snelheid van de doorstart van Estro. Het is doorgaans een slepend proces om tijdens een faillissement een doorstart van een onderneming te bewerkstelligen. Maar bij Estro is dat niet het geval geweest. Sterker nog, de doorstart van Estro is in aanwezigheid van de curator, geruime tijd vóór het faillissement in beperkte kring en in het geheim voorbereid. Dit wordt door de media als concurrentievervalsend aangemerkt omdat hierdoor niet de beste prijs voor de overname van de levensvatbare onderdelen van de onderneming tot stand zou zijn gekomen. De hiervoor bedoelde voorbereiding van de doorstart van een onderneming voorafgaand aan het faillissement wordt in de literatuur aangeduid als de ‘pre-pack’.²

In tegenstelling tot de media ontvangt het merendeel van de schrijvers in de literatuur de pre-pack met open armen.³ Dit heeft

de wetgever ertoe aangezet om de figuur van de pre-pack in de Faillissementswet (hierna: Fw) te codificeren. Het voorontwerp van het wetsvoorstel “Wet continuïteit ondernemingen I” (hierna: wet) is daarvan het resultaat. De vraag die nu gesteld kan worden is of de kritiek op de pre-pack ondervangen wordt door het voorontwerp van de wet. Deze vraag zal in dit artikel centraal staan. Ter beantwoording van de centrale vraag wordt in dit artikel eerst ingegaan op de figuur van de pre-pack. Vervolgens wordt de kritiek op de pre-pack behandeld. Daarna zal worden gekeken of deze kritiek door het hiervoor genoemde wetsvoorstel ondervangen wordt waarna er een antwoord op deze centrale vraag kan worden geformuleerd. Ten slotte volgt een conclusie.

De pre-pack

Bij een pre-pack wendt een in zwaar weer verkerende onderneming zich informeel tot de rechtbank met het verzoek aan te geven wie er tot curator wordt benoemd in het geval van een faillissement.⁴ Indien de rechtbank dit verzoek inwilligt, wordt er door laatstgenoemde onderneming een (concept)activaovereenkomst voorbereid in aanwezigheid van de beoogd curator.⁵ De opgestelde activaovereenkomst wordt direct na of kort na het faillissement van de onderneming door de alsdan benoemde curator gesloten en uitgevoerd.

De voordelen van een pre-pack

Het belangrijkste voordeel van de pre-pack is dat de beoogd curator vóór het faillissement, bij de in zwaar weer verkerende onderneming betrokken raakt en daardoor een activatransactie kan voorbereiden. De beoogd curator kan deze activaovereenkomst vervolgens direct na faillietverklaring sluiten en uitvoeren.⁶ Volgens Tollenaar biedt de pre-pack hierdoor de mogelijkheid de schade als gevolg van het faillissement te voorkomen en een hogere opbrengst voor de verkoop van de levensvatbare onderdelen van de onderneming te realiseren.⁷ Immers, het uitspreken van een faillissement brengt doorgaans negatieve publiciteit met zich mee. Deze negatieve publiciteit kan tot gevolg hebben dat bijvoorbeeld essentiële leveranciers zich terug trekken, noodzakelijke faciliteiten beëindigd/niet gecontinueerd worden en vaste

De vraag die nu gesteld kan worden is of de kritiek op de pre-pack ondervangen wordt door het voorontwerp van de wet.

klanten gaan kijken naar andere leveranciers waardoor de waarde van de onderneming aanzienlijk kan dalen.⁸ Deze negatieve gevolgen van het faillissement worden juist vermeden door de pre-pack omdat de voorbereidingen van de doorstart al geruim vóór het faillissement plaatsvinden. De voordelen van de pre-pack worden door de Engelsen dan ook financieel uitgedrukt als het significante verschil tussen de liquidatiewaarde en de 'going concern-waarde'.⁹ Uit de praktijk blijkt immers dat de verkoop van (de levensvatbare onderdelen van) de onderneming tijdens een faillissement zelden meer oplevert dan de getaxeerde onderhandse- of executiewaarde van de afzonderlijke activa.¹⁰ Daarnaast heeft de pre-pack als voordeel dat de betrokken partijen de doorstart van de onderneming goed kunnen plannen en meer zekerheid kunnen verkrijgen over de uitkomst van de doorstart. Dit zal echter niet het geval zijn indien de doorstart tijdens een faillissement plaatsvindt zonder toepassing van de pre-pack. In een dergelijk geval zullen de betrokken partijen voorafgaand aan het faillissement geen zekerheid verkrijgen over het handelen van de pasbenoemde curator na uitspreken van het faillissement.¹¹ Dit leidt ertoe dat de betrokken partijen in een ongecontroleerd proces belanden.¹² Zoals hiervoor aangeven is dat niet het geval bij een pre-pack. Daarom wordt de pre-pack door haar voorstanders ook beschouwd als een geschikt instrument voor een doorstart van een onderneming.¹³

De nadelen van de pre-pack

Eerder is aangegeven dat een pre-pack ten goede komt aan de waarde van een onderneming omdat de voorbereiding van de doorstart in beperkte kring en achter de schermen geschiedt. Deze beslotenheid wordt echter ook als een nadeel van de pre-pack beschouwd. Van der Pijl geeft in dit verband aan dat door de beslotenheid van de voorbereiding van de doorstart de marktwerking verstoord wordt omdat er uitsluitend met gelieerde partijen onderhandeld wordt. Bij de onderhandelingen komen de concurrenten immers niet in beeld.¹⁴ Hierdoor bestaat het gevaar dat niet de beste prijs voor de overname van (de levensvatbare onderdelen van) de onderneming bedongen wordt.¹⁵ De prijs komt in een dergelijk geval in één-op-één onderhandelingen tot stand en een marktcampagne onder potentiële andere kopers vindt niet altijd (of in mindere mate) plaats. Maar een dergelijke

campagne vindt in ieder geval niet plaats in het openbaar.¹⁶ Als voorbeeld hiervoor kan de doorstart van Estro worden genoemd. De curator van het gefailleerde Estro wordt verweten dat de verkoop van (de gezonde onderdelen van) de onderneming niet tegen de hoogste bod plaatsvond omdat er uitsluitend met de grootaandeelhouder van Estro is onderhandeld.¹⁷ Andere marktpartijen zijn bij de verkoop niet benaderd terwijl die volgens Het Financieel Dagblad (hierna: het FD) er wel waren.¹⁸ Zo geeft Ad Doorneveld, topman van SWK, in het FD aan dat SWK belangstelling bij Estro heeft getoond in de overname van bepaalde activiteiten van Estro. Ook heeft hij aangegeven dat SWK de overname tegen een hoger bod zou hebben gedaan dan het bod van de koper van de levensvatbare onderdelen van Estro.¹⁹

Het belangrijkste punt van kritiek aan de pre-pack is het gebrek aan transparantie.²⁰ De gezamenlijke crediteuren van de failliete onderneming hebben weinig tot geen inzicht in de wijze waarop de verkoop en de prijs van (de levensvatbare onderdelen van) de onderneming tot stand komt. Het gebrek aan transparantie bij de verkoop van (de levensvatbare onderdelen van) de onderneming heeft tevens invloed op de verkoopprijs.²¹ Tideman geeft hierbij aan dat het een feit van algemene bekendheid is dat een transparant verkoopproces waarbij meerdere gegadigden worden betrokken tot een hogere opbrengst leidt dan een onderhandelingsproces met één exclusieve gegadigde.²²

Wet continuïteit ondernemingen I

In de literatuur is een roep ontstaan ter codificering van de pre-pack. Dit heeft geleid tot het voorontwerp van de wet. Uit de memorie van toelichting (hierna: MvT) van het voorontwerp blijkt dat de wet een tweeledig doel behelst.²³ De wet beoogt eerst een gestructureerde en doelmatige afwikkeling van faillissementen te faciliteren.²⁴ Daarnaast heeft de wet als doel de doorstart van de op zichzelf levensvatbare onderdelen van de onderneming na faillissement te bespoedigen als dit mogelijk blijkt. Op grond van het nieuwe art. 363 lid 1 Fw kan de schuldenaar de rechtbank verzoeken om een of meer personen aan te wijzen die in geval van faillietverklaring van die schuldenaar zullen worden aangesteld als curator. Indien de rechtbank dit verzoek inwilligt, staat voor de schuldenaar de mogelijkheid open

Een voordeel van de pre-pack kan financieel uitgedrukt worden als het significante verschil tussen de liquidatiewaarde en de ‘going concern-waarde’.

om in aanwezigheid van de beoogd curator, voorbereidingen voor een doorstart van de onderneming te treffen. De vraag die nu gesteld kan worden is of de hiervoor genoemde nadelen van de pre-pack ondervangen worden door het voorontwerp.

Eerder is aangegeven dat bij de pre-pack het gevaar bestaat dat de verkoop van (de gezonde onderdelen van) de onderneming niet tegen de hoogste prijs geschiedt. Uit de MvT blijkt dat dit nadeel kan worden ondervangen door voorwaarden te stellen aan de aanwijzing van de beoogd curator. Zo kan bij de aanwijzing van de beoogd curator de voorwaarde worden gesteld dat de onderneming gewaardeerd wordt door een onafhankelijke deskundige.²⁵ Ook kan de rechtbank de beoogd curator de opdracht meegeven om te zoeken naar andere potentiële kopers van de overname van de levensvatbare onderdelen van de onderneming waardoor er een hoge prijs gerealiseerd kan worden. In dit verband dient te worden vermeld dat de beoogd curator voor de hiervoor genoemde opdracht de toestemming nodig heeft van de schuldenaar. De aanwijzing van de beoogd curator zal immers niet ertoe leiden dat de schuldenaar zijn beheers- en beschikingsbevoegdheid verliest.²⁶ Jongepier en Hoogenboezem geven

in dit verband aan dat de beoogd curator ook invloed kan uitoefenen op het verkoopproces door al dan niet te dreigen om zijn taken als beoogd curator neer te leggen.²⁷

Eerder is ook aangegeven dat het gebrek aan transparantie bij de pre-pack als een nadeel wordt ervaren. Aan dit gebrek wordt volgens de wetgever tegenmoet gekomen door het nieuwe artikel 364 lid 3 Fw. Op grond van art. 346 lid 3 Fw dient de beoogd curator onverwijld, nadat hij is ontheven van zijn taak, verslag uit te brengen van zijn bevindingen in de periode vanaf zijn aanwijzing als beoogd curator. Dit verslag dient te worden neergelegd ter griffie van de rechtbank zodat een ieder het kan inzien. Volgens de wetgever leidt het laatstgenoemd artikel er juist toe dat de crediteuren dankzij dit verslag uitgebreid worden geïnformeerd over hetgeen zich heeft voorgedaan in de fase voorafgaand aan het faillissement.²⁸ Deze stelling kan echter worden tegengesproken doordat de hiervoor genoemde informatieverstrekking pas achteraf plaatsvindt. Volgens de wetgever moet men hierbij echter niet uit het oog te verliezen dat zodra bekend wordt dat een onderneming zich in financiële moeilijkheden bevindt en een faillissement aanstaande is, zij doorgaans te maken krijgt met negatieve publiciteit en als gevolg daarvan terechtkomt in een ongecontroleerd proces waarbij de waarde van de onderneming aanzienlijk kan dalen.²⁹ Dit kan dan vervolgens tot gevolg hebben dat een zo hoog mogelijke opbrengst ten behoeve van de crediteuren wordt bemoeilijkt. Volgens de wetgever zou dit nog worden versterkt indien alle crediteuren zouden moeten worden geïnformeerd voordat de verkoop van de gezonde onderdelen van de onderneming tot stand kan komen. Dit kost immers tijd en leidt tot verder waardeverlies, aldus de wetgever.³⁰

Conclusie

Al met al is het te betogen dat de pre-pack een geschikt middel is om een doorstart van een onderneming te bewerkstelligen. De pre-pack komt ten goede aan de waarderealisatie en is daarnaast een geschikt instrument voor een doorstart van een onderneming. Er kleven echter een tweetal nadelen aan de pre-pack. Zo kent de pre-pack een gebrek aan transparantie en bestaat het gevaar dat er niet altijd de beste prijs bedongen wordt voor de verkoop van (de levensvatbare onderdelen van) de onderneming.

‘SWK was bereid om een hoger bod te doen op de koop van de levensvatbare onderdelen van Estro.’

Aan het nadeel van het gebrek aan transparantie wordt door het wetsontwerp “Wet continuïteit ondernemingen I” tegenmoet gekomen door het verplichte eindverslag van de beoogd curator. Om ervoor te zorgen dat de hoogste prijs wordt bedongen voor de verkoop van (de levensvatbare onderdelen van) de onderneming kan de rechtbank bij de aanwijzing van de beoogd curator voorwaarden stellen ten einde de hoogste prijs voor de verkoop te bedingen. Daarnaast kan de beoogd curator invloed uitoefenen op het verkoopproces door al dan niet te dreigen zijn taken als beoogd curator neer te leggen. Uit dit artikel is naar voren gekomen dat de (uit dit artikel behandelde) kritiek tegen de pre-pack wordt ondervangen door het wetsvoorstel ‘Wet continuïteit ondernemingen I’.

Wat betekent hetgeen hiervoor is beschreven voor de doorstart

van Estro? Men zou kunnen betogen dat de doorstart van Estro niet vlekkeloos is gelopen omdat de curator van Estro tijdens de pre-pack niet heeft gezorgd dat de hoogste prijs bedongen is voor de verkoop van de levensvatbare onderdelen van Estro. Immers, volgens het FD was branchegenoot SWK bereid om een hoger bod te doen op de koop van de levensvatbare onderdelen van Estro. Het voorontwerp van de wet probeert hierin te voorzien door de rechtbank de bevoegdheid te geven om aan de beoogd curator de opdracht mee te geven om een zo hoog mogelijk prijs te bedingen voor de verkoop van de levensvatbare onderdelen van een onderneming. Er kan aldus worden geconcludeerd dat de uitvoering van de pre-pack momenteel nog niet soepel genoeg loopt. Maar dat is vooralsnog geen reden om te twijfelen aan het wetsvoorstel.

¹ FD, ‘Doorstart met haken en ogen’, 23 juli 2014.

² W.J.P. Jongepier & K.P. Hoogenboezem, ‘Wie is de stille bewindvoerder?’, FID 2013-6, p. 194.

³ Bronnen uit de media die de pre-pack als niet wenselijk achten zijn onder anderen Volkskrant, ‘Als blunders Estro onbestraft blijven, zijn grenzen van de markt bereikt’, 20 september 2014, NRC Q, ‘Hoe het grootste crèchebedrijf van Nederland in het geheim werd overgenomen’, 16 augustus 2014 (te raadplegen via <http://www.nrcq.nl/2014/08/16/de-stiekeme-overname-van-de-creche>), Z24, ‘Curator zelf ook kritisch op snelle verkoop Estro’, 23 juli 2014 (te raadplegen via: <http://www.z24.nl/ondernemen/uratur-estro-goede-prijs-bedongen-481879>). De voorstanders in de literatuur van de pre-pack zijn onder andere N.W.A. Tollenaar, ‘Faillissementsrecht van Nederland: geef ons de pre-pack!’, TvI 2011-23, W.J.P. Jongepier & K.P. Hoogenboezem, ‘Wie is de stille bewindvoerder?’, FID 2013-6, E. Loesberg, ‘Pre-pack in het Nederlandse Faillissementsrecht’, TvDO 2013-1, J.L.A. Huydecoper, ‘Pre pack liquidatie: wat vindt een betrekkelijk buitenstaander daar op het eerste gezicht van?’, TvI 2013-5 en H.Koster, ‘Herstructureren bij insolventie: naar de pre-pack plus!’, TvI 2013-7.

⁴ J. van der Pijl, ‘Opvolgend werkgeverschap na een doorstart. Een nieuw begin of toch niet?’, ArbeidsRecht 2013-38, p. 5 (geraadpleegd via Kluwer Navigator).

⁵ Jongepier & Hoogenboezem 2013, p. 194.

⁶ N.W.A. Tollenaar, ‘Faillissementsrecht van Nederland: geef ons de pre-pack!’, TvI 2011-23, p. 19 (geraadpleegd via Kluwer Navigator).

⁷ Tollenaar 2011, p. 19.

⁸ J.L.A. Huydecoper, ‘Pre pack liquidatie: wat vindt een betrekkelijk buitenstaander daar op het eerste gezicht van?’, TvI 2013-5, p. 1 (geraadpleegd via Kluwer Navigator).

⁹ Tollenaar 2011, p. 12.

¹⁰ Tollenaar 2011, p. 4.

¹¹ Tollenaar 2011, p. 2.

¹² Tollenaar 2011, p. 2.

¹³ Tollenaar 2011, p. 7.

¹⁴ Van der Pijl 2013, p. 5.

¹⁵ B.J. Tideman, ‘Kritische kanttekeningen bij de pre-pack’, FID 2013-6, p. 190.

¹⁶ Tollenaar 2011, p. 9.

¹⁷ FD, ‘Doorstart met haken en ogen’, 23 juli 2014 en NRC Q, ‘Hoe het grootste crèchebedrijf van Nederland in het geheim werd overgenomen’, 16 augustus 2014 (te raadplegen via <http://www.nrcq.nl/2014/08/16/de-stiekeme-overname-van-de-creche>).

¹⁸ FD, ‘Concurrent van failliet Estro woest over reddingsplan’, 3 september 2014.

¹⁹ FD, ‘Concurrent van failliet Estro woest over reddingsplan’, 3 september 2014.

²⁰ Tollenaar 2011, p. 9.

²¹ Tideman 2013, p. 191-192.

²² Idem.

²³ Te raadplegen via http://www.internetconsultatie.nl/wet_continuïteit_ondernemingen_i (hierna: wordt verwezen naar ‘MvT’).

²⁴ MvT, p. 1.

²⁵ MvT, p. 18.

²⁶ MvT, p. 4.

²⁷ Jongepier & Hoogenboezem 2013, p. 199.

²⁸ MvT, p. 11.

²⁹ MvT, p. 11-12.

³⁰ MvT, p. 11-12.

Kennismaking Grotius

Het 94e bestuur der JFV Grotius

Beau-Dominique van Boggelen

Mijn naam is Beau-Dominique van Boggelen en dit jaar heb ik de eer om praeses te mogen zijn van het 94e bestuur der JFV Grotius. Ik ben 22 jaar en heb op nog een paar punten na mijn bachelor International Business Law. Naast dat ik al vanaf mijn eerste jaar actief ben bij Grotius, ben ik in mijn eerste jaar ook lid geworden bij Augustinus. Ik kijk uit naar een prachtig jaar vol uitdagingen en plezier!

Hoe zouden naasten je omschrijven?

Gedreven, doelgericht, rustig, geduldig en af en toe ook flink prettig gestoord.

Waarom heb je gekozen voor een bestuursjaar?

In mijn eerste jaar ben ik actief geworden bij Grotius, waar ik de Eerstejaarscommissie heb gedaan en mee ben gegaan op een hoop activiteiten. Zowel op sociaal gebied als op professioneel gebied heeft dat jaar mij een hoop gebracht. Ik had dan al snel besloten dat ik actief wilde blijven binnen Grotius en tussen mijn bachelor en master een bestuursjaar wilde doen. Een bestuursjaar leek mij de kroon op mijn Grotius-carrière, een jaar waarin ik heel veel zou kunnen leren.

Welk doel wil je in jouw functie bereiken?

Het doel is om aan het einde van het jaar samen met mijn bestuursgenoten terug te blikken en te kunnen zeggen dat we een succesvol jaar hebben gehad, waarin zowel de vereniging als wij zelf gegroeid zijn.

Wat houdt jou op de been?

Zien dat mensen plezier beleven aan iets wat jij zelf hebt georganiseerd en hebt neergezet. Hoeveel tijd en moeite de voorbereidingen ook kosten, is het een succes, dan krijg je er uiteindelijk een hoop energie van. Daarnaast word ik ook altijd erg gelukkig van lekker borrelen met vrienden.

Het is 2024. Wat doe je?

Samen met mijn oud-bestuursgenoten een borrel meepakken op een van de reünistenborrels van Grotius. Daar laten we de mooiste momenten uit ons bestuursjaar nog eens de revue passeren. Want er is natuurlijk altijd nog wel een gaatje te vinden voor wat sociale activiteiten in mijn drukke leven als succesvol advocaat of hoge pief van een multinational!

Frouka Dooper

Mijn naam is Frouka Dooper en ik zal dit studiejaar de functie Ab-actis gaan vervullen binnen het 94e bestuur der JFV Grotius. Ik ben 20 jaar en heb nu de eerste twee jaar van de bachelor Recht & Economie afgerond. Verder hockey ik al ruim twaalf jaar en ben ik sinds dit jaar lid bij L.H.C. Roomburg in Leiden.

Hoe zouden naasten je omschrijven?

Enthousiast, gedreven, gefocust, zorgzaam, stabiel, humoristisch. Ik ben rustig, zeker als mensen me net leren kennen, maar ze komen er eigenlijk allemaal op terug.

Waarom heb je gekozen voor een bestuursjaar?

Ik wilde heel graag meer uit mijn studie halen en erachter zien te komen welke kant ik met mijn studie op wilde gaan. Dat kan natuurlijk op heel veel manieren. Mij leek het leuk om een bestuursjaar te doen bij Grotius. Ik had het al twee jaar lang heel erg naar mijn zin bij de vereniging en een bestuursjaar is voor mij de ideale manier om heel veel te leren en te ontdekken.

Welk doel wil je in jouw functie bereiken?

Ik wil Grotius nog beter op de kaart gaan zetten. Samen met de Almanakcommissie en de Marketingcommissie moet dit zeker gaan lukken. Hopelijk kunnen we een paar mooie promotieacties op touw zetten.

Wat houdt jou op de been?

Sport. Ik vind het geweldig om op zondagmiddag lekker te hockeyen en mijn hele hoofd leeg te maken. Het enige waar ik aan denk is: die bal mag niet in ons goal komen! Daarnaast vind ik het heerlijk om tijd door te brengen met goede vrienden en met mijn vriend. Een goed gesprek, een leuke film. Het zijn kleine dingen waar ik erg van kan genieten.

Het is 2024. Wat doe je?

Na mijn bestuursjaar wil ik mijn bachelor Recht & Economie afronden en wil ik de bachelor Fiscaal recht gaan volgen. Wat betreft mijn master ben ik er nog niet uit. In 2024 kijk ik terug op een hele mooie studententijd waarin ik veel bijzondere en belangrijke mensen heb ontmoet en een geweldig bestuursjaar heb beleefd. Ik hoop dat ik dan nog net zo enthousiast met de dingen bezig ben als nu en geniet met de mensen om me heen.

Jolande Geense

Mijn naam is Jolande Geense en ik zal het aankomende studiejaar de functie van Quaestor gaan vervullen in het 94e bestuur van JFV Grotius. Ik ben 20 jaar en zal dit jaar het derde jaar van mijn bachelor ingaan. Ik vind het heerlijk om nieuwe dingen te proberen en afen toe mijn grenzen te verkennen. Zo ben ik vrij recent nog, in een opwelling, afseilend van de Euromast gegaan. Eén keer nooit meer, zullen we maar zeggen...

Hoe zouden naasten jou omschrijven?

Toen ik rond ging vragen, ving ik meerdere, uiteenlopende woorden op. Van 'Puma' en 'wildharig' (voor de betekenis van dit woord moeten jullie bij onze Praeses zijn), tot eigenwijs en zorgzaam. Als ik mijn naasten moet geloven ben ik vrij onvoorspelbaar. Ik zie het als een compliment, altijd maar hetzelfde is ook weer zo gewoontjes!

Waarom heb je gekozen voor een bestuursjaar?

Juist omdat ik zoveel verschillende dingen wil doen en proberen, vind ik het erg lastig om keuzes te maken die invloed hebben op mijn toekomst. Een bestuursjaar is dan ook een goede mogelijkheid om veel verschillende dingen te zien in een korte tijd. Ik hoop aan het eind van het jaar een duidelijker beeld te hebben van wat ik wel en niet wil.

Welk doel wil je in jouw functie bereiken?

Ik wil de perfecte balans vinden tussen innovatie en traditie. Het is makkelijk om jezelf als vereniging te verliezen in een gewoonte. Ik denk dan ook dat het belangrijk is om op bepaalde gebieden te denken buiten de comfortzone van de vereniging.

Wat houdt jou op de been?

Koffie, lachen en een heleboel lieve mensen om mij heen die mij af en toe de knuffel of de peptalk geven die ik zo hard nodig heb.

Het is 2024, wat doe je?

Ik zou hier best wel een heel gevat antwoord op kunnen geven, maar ik weet het gewoonweg niet. Eigenlijk ben ik daar ook heel erg blij om, alles van tevoren weten lijkt mij namelijk ontzettend saai.

Nick van der Elst

Mijn naam is Nick van der Elst en dit jaar neem ik de taak van Assessor Onderwijs op mij. Dit houdt in dat ik de commissies die allerlei interessante studieverdiepende activiteiten organiseren, begeleid. Op dit moment ben ik bezig met het derde jaar van de bachelor Rechtsgeleerdheid.

Hoe zouden naasten je omschrijven?

Ze zouden mij omschrijven als een zeer enthousiast persoon die altijd klaar staat om anderen te helpen.

Waarom heb je gekozen voor een bestuursjaar?

Studeren bestaat uit meer dan slechts de vakken van het normale curriculum halen. De studententijd biedt je kansen om naast allerlei inhoudelijke skills ook soft skills te ontwikkelen. Een jaar lang verantwoordelijk zijn voor de gang van zaken binnen de mooiste studievereniging van Leiden is in die zin heel erg leerzaam en dat is dan ook de reden dat ik voor een bestuursjaar heb gekozen.

Welk doel wil je in jouw functie bereiken?

Studieverdiepende activiteiten zijn een mooie aanvulling op het normale curriculum. De kennis die je opdoet tijdens deze activiteiten is een verrijking van de kennis die je normaal meekrijgt en de activiteiten helpen je bepalen wat je wel en wat je niet wilt na je studie. In mijn functie hoop ik dan ook zoveel mogelijk mensen te enthousiasmeren om zeker een keer een lezing of een excursie mee te pakken!

Wat houdt jou op de been?

Een bestuursjaar vergt veel energie, maar door altijd het positieve ervan in te zien en met de nodige dosis humor kom ik het jaar wel door.

Het is 2024. Wat doe je?

Mede door de opgedane ervaringen van dit jaar ben ik waarschijnlijk werkzaam bij een advocatenkantoor.

Manon Bol

Hallo, ik ben Manon Bol, ik ben 21 jaar en studeer rechtsgeleerdheid en fiscaal recht. Dit jaar zal ik de Assessor Evenementen functie gaan vervullen in het 94ste bestuur van Grotius. Dit houdt in dat ik alle reizen, feesten, gala's, sociale activiteiten en introductie activiteiten ga organiseren. Oftewel, ik organiseer de studie verbredende activiteiten binnen Grotius. Dat betekent lekker veel vergaderen het aankomende jaar. Verder ben ik de enige van mijn bestuur die lid is bij een studentenvereniging, namelijk Quintus. Ik ben binnen Quintus lid van het Leidsch Dames Dispuut Atalanta. Gelukkig kan ik ondanks alle vergaderingen en bestuurstaken toch nog borrelen op maandagavond.

Hoe zouden naasten je omschrijven?

Bijdehand, kritisch, rechtdoorzee, gezellig, houdt van eten, vooral niet lief, ambitieus, attent.

Waarom heb je gekozen voor een bestuursjaar?

Door Lyanne Bontje! Lyanne was mijn begeleidend bestuurslid toen ik assessor was in de Activiteitencommissie intern van afgelopen jaar. Zij heeft me laten zien hoe leuk een bestuursjaar is en hoeveel je er van kunt leren. En om die redenen heb ik gekozen voor een bestuursjaar.

Welk doel wil je in jouw functie bereiken?

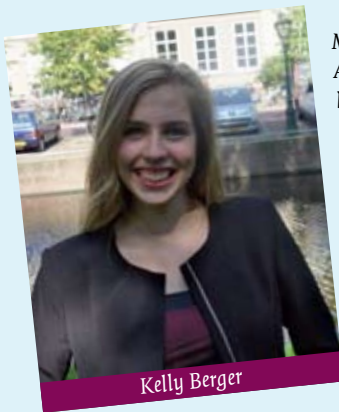
De leden een onvergetelijke ervaring bezorgen als we een activiteit organiseren.

Wat houdt jou op de been?

Bitterballen.

Het is 2024. Wat doe je?

Ik ben dan een super erge workaholic die getrouwd is met haar werk... Maar ik ben dan wel steenrijk :).

Mijn naam is Kelly Berger en ik ben dit jaar Assessor carrière en acquisitie binnen het 94e bestuur der JFV Grotius. Ik ben 20 jaar en derdejaars student International Business Law. Als ik niet aan het studeren ben, doe ik het liefst allemaal leuke dingen met vrienden. Ik zou mezelf dan ook als een echt gezelligheidsmens omschrijven die recht op haar doel afgaat en altijd iets positiefs uit een situatie probeert te halen. Hopelijk kan ik deze eigenschappen aankomend jaar gebruiken en ga ik dit jaar veel leren.

Hoe zouden naasten je omschrijven?

Mijn naasten zouden mij als een ambitieuze, sociale en gedreven meid omschrijven die altijd doorgaat tot het uiterste.

Waarom heb je gekozen voor een bestuursjaar?

Ik heb voor een bestuursjaar gekozen, omdat ik heel graag meer uit mijn studietijd wilde halen. Ik wilde graag een nieuwe uitdaging, nieuwe mensen leren kennen en vooral heel veel leren.

Welk doel wil je in jouw functie bereiken?

Binnen mijn functie heb ik genoeg doelen die ik wil bereiken. Voor mezelf wil ik graag mijn communicatieve vaardigheden versterken en mezelf verder ontwikkelen. Mijn doel is ook om dit jaar echt iets voor de vereniging te betekenen en veel nieuwe en leuke activiteiten voor de leden neer te zetten.

Wat houdt jou op de been?

Er zijn zoveel dingen die mij op de been houden. De belangrijkste zijn toch wel mijn vrienden en familie. Ook probeer ik altijd iets positiefs uit een situatie te halen.

Het is 2024. Wat doe je?

Wauw, een heleboel dingen hoop ik! Ik woon in ieder geval in een mooi huis, heb een leuke baan, een geweldig gezin en ik ben vooral gewoon heel erg aan het genieten van het leven.

Anton de Kom Boekenproject

De Anton de Kom Universiteit is de grootste en oudste universiteit van Suriname. De universiteit heeft vijf faculteiten – Maatschappijwetenschappen, Medische Wetenschappen, Technologische Wetenschappen, Geesteswetenschappen & Wiskunde- en Natuurwetenschappen – waarop bijna twintig studies gevolgd kunnen worden.

De universiteit heeft een uitgebreide bibliotheek. Door de helaas nadelige financiële situatie van de bibliotheek, is het voor hen lastig de bibliotheek met boeken gevuld te houden. Daarom zetten Don Venne en wijlen Alice Besseling zich al jaren in voor deze universiteit. Zij begonnen een aantal jaar geleden met het inzamelen van juridische boeken. Deze sloegen zij op in de kelders van de Leidse rechtenfaculteit om ze vervolgens in grote aantallen naar Suriname te verschepen.

Sinds enkele jaren zet het boekenproject zich niet alleen meer in voor het verzamelen van juridische boeken. Het boekenproject heeft een stuk meer naamsbekendheid gekregen waardoor er nu, naast de vele juridische boeken, ook economische en medische boeken worden gedoneerd alsmede een groot aantal tijdschriften.

In juni van dit jaar zijn Corpus Delicti en JFV Grotius begonnen met het uitzoeken van duizenden boeken, gedoneerd door de rechtenfaculteit en veel andere gulle gevers. Met hulp van alle andere studieverenigingen van de rechtenfaculteit, zijn enkele weken daarna alle door de keuring heen gekomen boeken inge-

pakt en gecodeerd. In totaal zijn maar liefst bijna 100 verhuisdozen met boeken ingepakt. Dat werd uiteraard goed gevierd met een heerlijke borrel in de Global Lounge.

Op dinsdag 22 juli zijn de dozen opgehaald door Verhuisbedrijf Scholte. Om ook hun steentje bij te dragen aan dit mooie project, hebben zij alle dozen gratis naar de haven van Vlissingen verhuisd. Diezelfde dag nog zijn de boeken op de boot naar Suriname gegaan waar zij op 4 augustus zijn aangekomen en gelijk in gebruik zijn genomen.

SCHOLTE VERHUIS GROEP
EUROMOVERS
EUROPEAN MOVER PARTNERSHIP

***Uw verhuizing,
onze verhuizers,
“De goede combinatie”***

Archiefbeheer en opslag
Bibliotheek verhuizing
Projectmanagement
Opslagruimte voor papier en goederen

**DAT DOEN!
ZE OOK!**

079 362 84 84 • www.SVG-Euromovers.nl

Verslag

Congres Hazelhoff Centre: 'Law and practice of asset segregation'

Verslag van het jaarcongres van het Hazelhoff Centre for Financial Law, gehouden op 13 juni 2014, bij Euronext Amsterdam, Beursplein 5

Inleiding

In tijden waarin het omvallen van banken en in financieel zwaar weer verkerende financiële instellingen geen zeldzaamheid is, rijzen er fundamentele vragen met betrekking tot de eigendom van financiële instrumenten, zoals geld, effecten en derivaten, die door spaarders of beleggers worden aangehouden bij dergelijke financiële instellingen. Vallen deze financiële instrumenten in het geval van faillissement van de instelling waar de financiële instrumenten worden aangehouden in de faillissementsboedel? Welke regels (zouden er moeten) gelden ten aanzien van de afscheiding van financiële instrumenten van cliënten van het vermogen van de financiële instelling waar de financiële instrumenten worden aangehouden?

Dergelijke fundamentele vragen vormden de rode draad tijdens een conferentie die plaatsvond op 13 juni 2014 over vermogensscheiding, beschouwd vanuit zowel juridisch als praktisch perspectief. Deze conferentie was de tweede editie van een jaarlijks terugkerend evenement² georganiseerd door het Hazelhoff Centre for Financial Law³ van de Universiteit Leiden en werd gehouden ten kantore van NYSE Euronext Amsterdam.

Na een introductie van Matthias Haentjens⁴ en John Siena⁵ werden er vier workshops gegeven, waarvan elke deelnemer er twee kon kiezen. De workshops waren gecategoriseerd in typen financiële instrumenten, namelijk vermogensscheiding met betrekking tot geld, vermogensscheiding met betrekking tot effecten en vermogensscheiding met betrekking tot derivaten. Daarnaast werd ook een workshop aangeboden waarin nader werd ingegaan op de relatie tussen een uitgevende instelling en de investeerders. In de workshops werd zowel aandacht besteed aan het huidige regelgevend kader alsook aan toekomstige ontwikkelingen met betrekking tot nieuwe regelgeving. Tussen de eerste en de tweede ronde workshops was er ruimte voor een interactieve

lunch. Na de lunch werden de workshops hervat waarna de plenaire sessie en een afsluitende borrel volgden. Hieronder volgt per workshop een beschrijving van wat er tijdens deze workshop is besproken.

Workshop 1: Segregatie van cash

Het onderwerp van de eerste workshop was het cash-aspect van vermogensscheiding. De workshop werd gegeven door Bart Bierens⁶ en Veerle Colaert⁷.

Zowel Veerle Colaert en Bart Bierens tijdens de workshop, als Matthias Haentjens in zijn inleidende toespraak, hebben het belang van de Markets in Financial Instruments Directive (MiFID)⁸ en het Lehman Brothers-arrest⁹ voor de vraagstukken met betrekking tot vermogensscheiding van cash benadrukt. MiFID heeft de Investment Services Directive per 1 november 2007 vervangen en is cruciaal voor beleggingsondernemingen en financiële markten. MiFID bevat verplichtingen waaraan financiële ondernemingen moeten voldoen zoals gedragsregels en regels betreffende de bedrijfsvoering. Deze regels dienen de beleggers en de marktintegriteit te beschermen en eerlijke, efficiënte en transparante financiële markten te bevorderen.

Het feit dat het primaire doel van MiFID de bescherming van cliënten betreft, is helaas geen garantie dat dit nooit misgaat.

De verhouding tussen de richtlijn en het arrest wordt tevens beïnvloed door regels van nationaal civiel- en insolventierecht. MiFID schrijft maximale harmonisatie voor, maar de praktijk leert echter dat de discrepanties tussen Europese en nationale rechtsstelsels een rol blijven spelen. Deze discrepanties worden versterkt door de verschillen tussen continentale en common law tradities.

Ook het verschil tussen de begrippen 'cash' en 'financieel instrument' (cash, derivaten, effecten) werd tijdens deze workshop

besproken. *Cash of geld* is eigenlijk een (contractuele) verbintenis tussen de bank en haar cliënt. Het verschil tussen financiële instrumenten onderling alsook de wederzijdse contractuele relatie tussen een financiële instelling en haar cliënten wordt pas belangrijk op het moment dat de financiële instelling in kwestie in financiële moeilijkheden raakt. Het feit dat het primaire doel van MiFID de bescherming van cliënten betreft, is helaas geen garantie dat dit nooit misgaat. Lehman Brothers is daar een goed voorbeeld van.

In geval van cash ziet de vermogensscheiding op het geld dat op de bankrekening van een cliënt staat. De verwachtingen van deze cliënt moeten in acht worden genomen. Het positieve saldo behelst echter niets meer dan een contractuele verplichting van de bank jegens een cliënt die door zowel Unierecht als nationaal recht (*common en civil laws*) beheerst wordt. Bovendien heeft geld als zodanig geen onderscheidend vermogen (*no earmark*) en zijn de financiële instellingen verplicht tot het gebruik van derden (*depositories*) om de juridische eigendom van financiële instrumenten van hun cliënten te waarborgen. Dit alles zorgt voor een complex systeem van achtentwintig (min of meer van elkaar verschillende) nationale benaderingen.

Workshop 2: Segregatie van effecten

Het onderwerp van de tweede workshop was vermogensscheiding met betrekking tot effecten. De workshop werd gegeven door Eva Micheler¹⁰ en Hugo Spanjer¹¹.

Bijna iedereen heeft ze, effecten, veilig gedeponeerd bij de bank die de effecten als houder bewaart. Toch denken weinigen na over de gevolgen van het faillissement van een bank. Wat gebeurt er dan met jouw effecten? Krijg je ze dan in ieder geval terug? Welke risico's zijn hieraan verbonden? De risico's, ook wel *intermediary risks* genoemd, en eventuele oplossingen werden besproken tijdens deze workshop.

In Nederland worden effecten gehouden via een indirect houderschapssysteem dat beheerst wordt door de Wet giraal effectenverkeer (Wge). In dit systeem worden effecten, na uitgifte door een uitgevende instelling, gehouden in een girodepot (bij Euro-

clear) waarbij banken zijn aangesloten via een verzameldepot. De effecten van de belegger worden in het verzameldepot van de bank gehouden. Dit zou je kunnen zien als een keten van schakels die uiteindelijk oneindig kan zijn. Bij het verzameldepot van de bank kunnen namelijk andere (buitenlandse) banken ook een depot aanhouden. De uiteindelijke belegger heeft in dit systeem een gedeeld eigendomsrecht op het girodepot van effecten. De Wge zorgt ervoor dat in een faillissement de effecten niet in de faillissementsboedel van de intermediair vallen. Hiermee lijken de beleggers gered. Dit is echter niet helemaal juist. Er zijn verschillende manieren te bedenken waardoor *shortfalls* (het tekort van effecten in het depot) kunnen ontstaan, waaronder het faillissement van intermediairs en *cross-border settlement* van effecten. Hierdoor blijft het *intermediary risk* bestaan. Omdat de effecten in Nederland worden gehouden ten behoeve van alle beleggers delen zij ook *pro rata* in het verlies.

Wat gebeurt er met jouw effecten in geval van faillissement van de bank?

Een deel van dit probleem kan worden opgelost door middel van de harmonisatie van verschillende effectenafwikkelingssystemen op het continent. Hier wordt al langer op ingespeeld. Hugo Spanjer presenteerde de overgang van de nationale effectenafwikkelingssystemen naar ESES.¹² ESES heeft tot doel grensoverschrijdende *clearing* en *settlement* van Euronext transacties mogelijk te maken. Alle effecten op de Europese markt worden hierdoor centraal afgewikkeld en marktpartijen kunnen via het *Single Order Book* direct toegang krijgen op alle beurzen in Europa. Hierdoor hoeft een Franse bank zich niet meer aan te sluiten bij een Nederlandse bank indien hij aandelen Ahold wil kopen. Het gevolg is dat een van de *intermediary risks* (crossborder risico) in de Eurozone wordt verminderd. Toch blijven hier volgens Eva Micheler de nodige haken en ogen aanzitten. Het blijft namelijk zo dat de investeerder geen volledig eigendomsrecht heeft over zijn effecten en er kunnen alsnog andere *shortfalls* ontstaan. Eva Micheler opteerde voor een (wereldwijd) *direct holding* model waarbij de investeerder te allen tijde een volledig eigendomsrecht heeft op de effecten via één platform. Dit ontwikkelde zich in een interessante juridische discussie waarover nog lang werd nagepraat.

Lunch Keynote Speaker: Antony Zacaroli Q.C.

Terwijl iedereen in de zaal genoot van de lunch ging het woord naar Antony Zacaroli. Antony Zacaroli is een barrister in het Verenigd Koninkrijk en heeft daar een belangrijke zaak bepleit in het faillissement van Lehman Brothers. Dat hij een pleiter is bleef niet onopgemerkt. Met veel charisma en scherpe teksten vertelde hij het publiek over zijn ervaringen in het faillissement van Lehman Brothers¹³. Een van de punten die hij aanstipte was dat ondanks dat vermogensscheiding juridisch goed in elkaar zit, het in de praktijk soms anders werkt. Cliënten verliezen hun eigendomsrechten niet, maar moeten soms nog wel jaren wachten voordat ze hun effecten weer terugkrijgen. Deze ervaringen in één van de grootste faillissementen ooit bevestigden andermaal dat er (nieuwe) juridische oplossingen nodig zijn om een chaos als bij Lehman Brothers te voorkomen.

Workshop 3: Segregatie van derivaten

Het onderwerp van de derde workshop was segregatie van derivaten. Deze workshop werd gepresenteerd door Pim Rank¹⁴ en Bas Zebregs¹⁵. Pim Rank gaf een overzicht van de relevante regels in de European Markets Infrastructure Regulation (EMIR)¹⁶. Dat zijn met name regels op het gebied van segregatie en portabiliteit, welke centraal stonden in deze workshop. Deze regels dienen immers (mede) ter bescherming van de posities en zekerheden van beleggers in derivaten bij het faillissement van een clearing member. Immers, door de bij EMIR geïntroduceerde clearingverplichting worden bepaalde derivatenbeleggers verplicht gesteld hun derivatentransacties centraal af te wikkelen via een centrale tegenpartij. Vanwege de hoge toelatingseisen is de centrale tegenpartij niet voor iedere derivatenbelegger toegankelijk waardoor een extra partij in de transactieketen wordt opgenomen, een clearing member. Dit brengt extra risico's mee voor derivatenbeleggers waardoor waarborging van hun derivatenposities en bijbehorende zekerheden cruciaal is.

Segregatie ziet op het aanhouden van gescheiden rekeningen die door clearing members in naam van hun cliënten op het niveau van de centrale tegenpartij worden aangehouden. Indien de centrale tegenpartij de rekeningen adequaat gesegregeerd aanhoudt, vergemakkelijkt dat de mogelijkheid tot portabiliteit (porting).

Porting is het overdragen van posities en zekerheden naar een back-up clearing member in het geval van een clearing member default.

Bas Zebregs benaderde de regels op het gebied van segregatie en portabiliteit meer vanuit een praktisch perspectief. Zelfs indien de posities en zekerheden van beleggers in derivaten adequaat gesegregeerd zijn, blijkt dat portabiliteit niet gegarandeerd is. Aspecten die hierbij een rol spelen zijn het feit dat niet alle marktpartijen erin zullen slagen een back-up clearing member bereid te vinden de derivatenportefeuille over te nemen in het geval van default van hun eigen clearing member, voorwaarden die worden gesteld door back-up clearing members voor het overnemen van de derivatenportefeuille en de situatie op de financiële markten. Denkbaar is immers dat back-up clearing members vanwege de connectie binnen de financiële markten ook in financieel zwaar weer verkeren waardoor de financiële toezichthouders mogelijk niet toestaan dat de back-up clearing member de derivatenportefeuille overneemt van de defaulting clearing member.

Workshop 4: De relatie tussen uitgevende instelling en investeerder

Het onderwerp van de vierde workshop was de relatie tussen de uitgevende instelling en de investeerders. De workshop bestond uit twee presentaties. De eerste presentatie werd gegeven door Henk Bruggeman¹⁷. De tweede presentatie werd gegeven door Niels Lemmers en Jan Maarten Slagter¹⁸.

Omdat de effecten in Nederland worden gehouden ten behoeve van alle beleggers delen zij ook pro rata in het verlies.

Het onderwerp van de vierde workshop was van een meer ondernemingsrechtelijke aard, terwijl de onderwerpen van de eerste drie workshops een meer goederenrechtelijk karakter hadden. Tijdens de eerste presentatie ontstond een discussie over het identificeren van aandeelhouders. Er werd ingegaan op de verschillen tussen het thans geldende Nederlandse regime en het voorstel voor een Europese Richtlijn, dat bekend staat als de 'EU Shareholders Directive'¹⁹. De voornaamste verschillen zijn dat onder de voorgestelde Richtlijn de identiteit van de aandeelhouders alleen op verzoek van de uitgevende instelling kan worden vrijgegeven (in plaats van ook op verzoek van de aandeelhouders) en dat het daarbij slechts gaat om de naam en contactgegevens van de aandeelhouder(s), en dus niet om het aantal door hen gehouden effecten. Daarnaast werd tijdens deze presentatie ingegaan op de overdracht van informatie door de keten van beheerders. Tijdens de tweede presentatie lag de nadruk op uitdagingen voor aandeelhouders om hun stem uit te kunnen brengen, in het bijzonder waar het om grensoverschrijdende situaties gaat. Hierbij

werd overigens opgemerkt dat zelfs een Nederlandse investeerder die investeert in een Nederlandse beursgenoteerde onderneming geconfronteerd kan worden met een keten van bewaarders die bijvoorbeeld via Londen loopt. Alle deelnemers van de workshop waren het erover eens dat aandeelhouders alleen op de juiste wijze kunnen worden betrokken indien de keten van bewaarders helder is en elke bewaarder zijn werk accuraat doet. De kernvraag is: wie is er verantwoordelijk indien een stem van een aandeelhouder op een onjuiste wijze wordt verwerkt en geteld? Uit onderzoek blijkt dat nog steeds vier tot zes procent van de stemmen

Zelfs een Nederlandse investeerder die investeert in een Nederlandse beursgenoteerde onderneming zou geconfronteerd kunnen worden met een keten van bewaarders die via Londen loopt.

niet op de aandeelhoudersvergadering wordt uitgebracht en dat tien procent van de uitgebrachte stemmen onbetrouwbaar is. Als antwoord op de vraag wie hiervoor verantwoordelijk is waren alle deelnemers het erover eens dat elke schakel in de keten (lees: elke bewaarder) een eigen verantwoordelijkheid draagt. Tot slot werden er ook nog mogelijke oplossingen gepresenteerd. Zo werd er een voorstel gedaan tot een 'Hybrid General Meeting'. Op deze manier kan tijdens een aandeelhoudersvergadering 'live' een stem worden uitgebracht via een beveiligde internet verbinding. De toekomst zal uitwijzen of dit een realistisch alternatief is.

Verslaggeving van workshops

Om 15.30 uur werd mondeling verslag gedaan van alle workshops door de schrijvers van dit verslag, allen masterstudenten financieel recht van de Universiteit Leiden. Dit geschiedde door Magdalena Szmidt (workshop 1), Leon Wever (workshop 2), Astrid Schouten (workshop 3) en Sander Schüller (workshop 4). Zo werden de conclusies van zowel de gevolgde als de niet-gevolgde workshops gepresenteerd aan alle deelnemers zodat zij ook in de gelegenheid werden gesteld inzicht te krijgen in de onderwerpen die zijn besproken tijdens de niet-gevolgde workshops.

Daarna volgde een discussie onder leiding van Pim Rank. Tijdens de discussie werden verschillende stellingen behandeld door een forum, dat bestond uit Friso Spinhoven (Ministerie van Financiën), Anthony Zacaroli Q.C., John Siena en Bart Bierens. De dag werd afgesloten met een levendige borrel in de schitterende openbare beurszaal. N

¹ Allen masterstudenten Financieel recht aan de Universiteit Leiden.

² Vorig jaar heeft op 23 mei 2013 een conferentie plaatsgevonden over herstel en afwikkeling van kredietinstellingen en beleggingsondernemingen.

³ Voor meer informatie over het HCFR zie <http://www.law.leidenuniv.nl/org/privaatrecht/ondernemingsrecht/financieel-recht/hazelhoff-centre/hazelhoff-centre-for-financial-law.html>

⁴ Matthias Haentjens is hoogleraar Financieel Recht aan de Universiteit Leiden. Daarnaast geeft hij samen met prof. R. Raas en prof. W.A.K. Rank leiding aan het Hazelhoff Centre for Financial Law.

⁵ John Siena is hoofd van APAC Legal bij Brown Brothers Harriman.

⁶ Bart Bierens is hoogleraar Banking Law & Financial Regulation verbonden aan het Instituut voor Financieel Recht (IFR), onderdeel van het Onderzoekcentrum Onderneming & Recht (OO&R) aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Daarnaast is hij jurist bij Rabobank Nederland.

⁷ Veerle Colaert is hoogleraar Financieel en Ondernemingsrecht aan de KU Leuven.

⁸ Richtlijn 2004/39/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 april 2004 betreffende markten voor financiële instrumenten, tot wijziging van de Richtlijnen 85/611/EEG en 93/6/EEG van de Raad en van Richtlijn 2000/12/EG van het Europees Parlement en de Raad en houdende intrekking van Richtlijn 93/22/EEG (PbEG 2004, L 145/1). Per 12 juni 2014 is MiFID II gepubliceerd: Richtlijn 2014/64/EU van het Europees Parlement en de Raad van 15 mei 2014 betreffende markten voor financiële instrumenten en tot wijziging van Richtlijn 2002/92/EG en Richtlijn 2011/61/EU (PbEU 2014, L 173/349).

⁹ Lehman Brothers International (Europe) v CRC Credit Fund Ltd and Others (2012), UK Supreme Court.

¹⁰ Eva Micheler is hoogleraar aan de London School of Economics.

¹¹ Hugo Spanjer is countrymanager van Euroclear Nederland.

¹² Euroclear Settlement of Euronext-zone Securities (ESES)

¹³ Supra voetnoot 6.

¹⁴ Pim Rank is advocaat/partner bij NautaDutilh en hoogleraar Financieel Recht aan de Universiteit Leiden. Daarnaast geeft hij samen met prof. R. Raas en prof. M. Haentjens leiding aan het Hazelhoff Centre for Financial Law.

¹⁵ Bas Zebregs is senior legal counsel bij APG Asset Management.

¹⁶ Verordening (EU) Nr. 648/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 4 juli 2012 betreffende otc-derivaten, centrale tegenpartijen en transactieregisters (PbEU 2012, L 201/1).

¹⁷ Henk Bruggeman is werkzaam voor de Dutch Advisory Committee for the Securities Industry (DACSI).

¹⁸ Niels Lemmers en Jan Maarten Slagter zijn beide werkzaam voor de Vereniging van Effectenbezitters (VEB).

¹⁹ Voorstel voor een Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van Richtlijn 2007/36/EG wat het bevorderen van de langetermijnbetrokkenheid van aandeelhouders betreft en van Richtlijn 2013/34/EU wat bepaalde onderdelen van de verklaring inzake corporate governance betreft, d.d. 9 april 2014 (COM(2014) 213 definitief).

Opinie

Grondrechten en de rechtstaat in het geding?

Begin september werd door het kabinet het Actieprogramma Integrale Aanpak Jihadisme door de ministers Asscher (Integratie) en Opstelten (Veiligheid en Justitie) gepresenteerd. Deze presentatie oogstte tijdens het Kamerdebat zeer veel kritiek vanuit de overige Kamerleden. De twee belangrijkste punten van het programma, dat in totaal 38 punten telde, werden in het bijzonder zeer bekritiseerd. Opstelten schreef namelijk in het Actieplan dat het kabinet de reisgegevens van de jihadisten wil ‘detecteren’. Verder presenteerde de ministers tevens het plan voor de voorgenomen wetgeving voor het afnemen van het Nederlanderschap zonder tussenkomst van de rechter. Maar deze punten werden niet zomaar voorgesteld door de minister. Dit werd gedaan uit bezorgdheid over de inmiddels 140 Nederlandse jihadisten die afreisden naar Syrië en Irak om te strijden onder de naam van de Islamitische Staat (IS). De logica van de minister bij het voorstel-

Wat het eerstgenoemde actiepunt betreft – namelijk het ‘detecteren van de bewegingen van de jihadisten’ – schreef Opstelten in het Actieplan: ‘Hiervoor is het noodzakelijk dat luchtvaartmaatschappijen die in Nederland actief zijn uiteindelijk alle reserveerings- en check-in-gegevens structureel aan de overheid verstrekken.’ Echter, schendt een dergelijke actie niet de privacy van te veel goedwillende burgers? Bij deze lukrake vastlegging van deze reisgegevens – zonder specifieke noodzaak en verdenking – worden genoeg gegevens opgeslagen van burgers die niks te maken hebben of willen hebben met de jihad. Op dit noodzakelijkheidsgehalte kwam Opstelten om deze reden terug door tijdens het

Tasten dergelijke maatregelen immers niet zeer belangrijke grondrechten en zelfs het bestaan van de rechtsstaat aan?

len van deze punten was; Nederland wijst hen niet af als Nederlandse burgers, zij wijzen echter Nederland en daarbij de bijbehorende rechtstaat af door de IS te steunen en onder die naam te strijden. Zij steunen immers deze extremistische islamitische beweging die de oprichting van een theocratisch kalifaat voor ogen heeft. Dit is tevens een beweging die zich schuldig heeft gemaakt aan vele moorden en zelfs wordt geacht genocide te plegen. Kortom, dat de minister iets wil doen tegen deze beweging en tegen de sympathisanten hiervan, snapt een ieder. Dat Nederland moet optreden tegen dergelijke bewegingen, staat als een paal boven water. Maar of dit moet worden gedaan door het treffen van bovenstaande maatregelen, is maar de vraag. Tasten dergelijke maatregelen immers niet zeer belangrijke grondrechten en zelfs het bestaan van de rechtsstaat aan?

debat te stellen dat het niet nodig is om ‘alle reserverings- en check-in-gegevens structureel aan de overheid te verstrekken’. Hij gaf aan te willen werken met een ‘beperkte lijst’ van een paar honderd criminelen. Er hoefde aldus geen alomvattend bestand van alle reisgegevens te worden gecreëerd. Verder hoefde er volgens de minister ook geen nieuwe wet te komen die het toe zou staan gegevens van burgers eventueel op te vragen. De minister stelde: ‘We moeten alleen beter gebruikmaken van de beschikbare gegevens. Dan is het gewoon dom toepassen van een wet die er al is.’ Hiermee doelde Opstelten op artikel 126nd van het Wetboek van Strafvordering. Hierin staat dat een officier van justitie ‘opgeslagen gegevens kan vorderen’ van mensen die worden verdacht van een misdrijf. De vraag is dan echter, kan dit artikel in casu wel zomaar worden toegepast? Om een hele database te kunnen vorderen om daarna te kijken of de verdachte daartussen staat moet het betreffende artikel wel erg ruim worden geïnterpreteerd. En op deze manier blijft het immers ook nodig om de gegevens van alle passagiers te doorzoeken, hoe de minister het wendt of keert. Of deze manier van het verwezenlijken van de wens om de ‘bewegingen van de jihadisten te detecteren’ effectief en tegelijkertijd rechtmatig is, is dus maar de vraag.

Ook de voorgenomen wetgeving voor het afnemen van het Nederlandschap zonder enige tussenkomst van de rechter leidde tot een hoop kritische noten in zowel het Kamer- als het maatschappelijk debat. Opstelten stelde immers voor dat in noodgevallen de minister van Veiligheid en Justitie op basis van een ambtsbericht van de veiligheidsdiensten, zoals bijvoorbeeld

van de AIVD, zelf het Nederlandschap moet kunnen ontzeggen. De bestuursrechter zou er echter daarna wel degelijk aan te pas komen om het besluit te toetsen. Wordt er op deze manier echter niet teveel getart aan de trias politica? Waar is immers in dit plaatje het eerlijke proces, gedaan door een onafhankelijke rechter waar elke Nederlandse burger recht op heeft?

De minister stelde dat bij tussenkomst van een rechter bij het afnemen van het Nederlandschap een hele rechtsgang doorlopen zou moeten worden. Na deze rechtsgang zou pas kunnen worden vastgesteld of de persoon in casu gedenuaturaliseerd kon worden. Allereerst zou deze rechtsgang te lang kunnen duren. Ten tweede, aldus zo gaf Opstelten aan, zou het proces ook nog eens kunnen stranden op bijvoorbeeld een gebrek aan bewijs.

Deze acties zouden zelfs al gauw gaan lijken op praktijken van een totalitaire staat.

Het zou dan lastig zijn om het strafrechtelijk allemaal rond te krijgen. Dit zou betekenen dat de verdachte in dit geval vrijuit zou gaan. Kortom, Opstelten voelt de noodzaak om de rechtsstaat te omzeilen – een rechtsstaat waar elke burger in principe recht heeft op een eerlijk proces gedaan door een onafhankelijke rechter – omdat een volledige rechtsgang te lang duur en omdat dit proces eventueel zou kunnen stranden door gebrek aan bewijs. Het is niet bewonderingswaardig dat dergelijke uitspraken – gedaan door een minister van Veiligheid en Justitie die immers de belangrijkste rechtsbeginselen dondersgoed moet kennen en op de juiste manieren moet waarderen – niet werden geaccepteerd door vele Kamerleden en zelfs ‘minister-onwaardig’ werden genoemd.

Het is maar goed ook dat bovenstaande voorgestelde maatregelen veel kritiek kregen tijdens het Kamerdebat en waarschijnlijk nog voor veel kritische noten zullen zorgen in het maatschappelijk debat. Het aantasten van de privacy van onschuldige burgers door hun reisgegevens klakkeloos op te vragen en te doorzoeken en het omzeilen van de rechtstaat door een eerlijk proces te ontzeggen aan burgers, die tevens wellicht verdacht kunnen zijn, zou immers absoluut niet passend zijn bij het Nederland zoals wij deze kennen. Dergelijke acties zouden niet alleen het bestaan van Nederland als democratische rechtstaat ontkennen. Deze acties zouden zelfs al gauw gaan lijken op praktijken van een totalitaire staat, een staatsvorm die niemand moet wensen. Hierom is het een goede ontwikkeling dat er binnen ons kabinet wel ruimte is voor enige kritische blikken en dat er tevens de wil (en eigenlijk de verplichting) bestaat om hier gehoor aan te geven. Ook deze ontwikkeling vindt de oorsprong in het bestaan van deze democratische rechtstaat, laten wij daarom maar zo veel mogelijk doen om deze mooie staatsvorm voort te laten bestaan.

Filmrecensie

Lucia de B.

Inmiddels is bekend welke film dit jaar de Nederlandse inzending voor the Academy Awards zal zijn in de categorie 'Beste buitenlandse film'. Indien deze film wordt genomineerd zal 'Lucia de B.', van regisseuse Paula van der Oest, op 22 februari wellicht kunnen worden bekroond met een Oscar. Dat de film lovenswaardig is, staat inmiddels als een huis. Het verhaal is ijzersterk en vele recensenten hebben de film de hemel in geprezen. Het is een verhaal waarbij de schrik je om het hart slaat als je bedenkt dat het ook jou had kunnen zijn. Dit betekent ook dat het belangrijk is om het verhaal te vertellen. Belangrijk voor mensen die het had kunnen overkomen en nog belangrijker voor mensen die het in de toekomst kunnen voorkomen. Om deze redenen wordt er in deze recensie veel meer aandacht besteed aan het achterliggende verhaal en de achterliggende gronden waarop het drama zich heeft kunnen afspelen.

Wellicht kunnen vele lezers zich herinneren op welke manier Lucia de Berk aan het begin van de eeuw werd afgeschilderd in de media. Het is dan ook zeer goed voor te stellen dat velen bij het lezen van dergelijke krantenartikelen dachten dat het dan ook niet anders kon dan dat ze schuldig was. Want laten we heel eerlijk zijn: ze had de schijn absoluut tegen. Ze had een moeilijke jeugd, een verleden in de prostitutie en haar collega's omschreven haar als heel betrokken bij de patiënten maar tegelijkertijd ook heel koel. Kers op de taart waren echter ook haar dagboek aantekeningen. Hierin schreef ze over haar compulsies waar ze, 'toevalligerwijs' op de dag dat een bejaarde patiënte van haar stierf, wederom aan had toegegeven. Wat bleek? Ze had een compulsie voor het leggen van tarotkaarten. Maar het oordeel leek gevelde; Lucia de B. was schuldig.

Waar het proces in werkelijkheid gelijkenissen vertoonde met een moderne heksenjacht, wordt dat in de film wat minder benadrukt. Het wordt echter niet weggelaten. De meest bekende verhalen die de ronde deden, alsmede haar beruchte bijnaam 'Engel des Doods', passeren de revue. Maar het werpt wel vragen op. Want kan er worden gesteld dat Lucia de Berk slachtoffer is geworden van de hype? Is het mogelijk dat de schijn die ze van

het begin al tegen had, in combinatie met de hieruit voortvloeiende mediahype, ervoor gezorgd heeft dat de mensen die bij de zaak betrokken waren zich hebben laten beïnvloeden? Is het mogelijk dat het ervoor zorgde dat het gewoon niet in hen opkwam dat Lucia de Berk onschuldig kon zijn? Want dat het een zeer vreemd proces is geweest, lijkt achteraf gezien vast te staan.

'Zo overtuigd was men van haar schuld dat men op zoek ging naar slachtoffers. (...) Hier vond men de moordenaar, en zocht men de lijken erbij. Een dertigtal potentiële slachtoffers werd opgespoord. Let op: bij hen had niemand toen zij stierven het vermoeden geuit dat zij een onnatuurlijke dood waren gestorven. Pas toen de coincidentiewaan toesloeg, werden ze gepro-

© Gerrit Saarloos

moveerd tot slachtoffer. Van een flink aantal werd vastgesteld dat zij gestorven waren op het moment dat Lucia geen dienst had. Die werden weer gedegradieerd en waren opeens weer een natuurlijke dood gestorven.¹

Met coincidentiewaanzin worden in feite de cijfers en statistieken bedoeld dankzij welke het OM (in de film) gesterkt voelde om door te zetten in deze zaak. De toevalskans werd hier becijferd op één op de 342 miljoen – door de media omgetoverd naar één op de zes miljard.²

Je kunt makkelijk aanvoelen welk bewijsrechtelijk probleem hier speelt. In het voorwoord van 't Hart in het boek dat Lucia heeft geschreven wordt dit ook pijnlijk duidelijk gemaakt. Hij herinnert zich dat de officier van justitie haar zei dat ze 'zo geraffineerd te werk gegaan was dat er geen sporen zijn'.

In deze zaak is er gebruik gemaakt van een schakelbewijs. Als zes moorden op dezelfde wijze zijn gepleegd als één moord mét bewijs, kan dit ene bewijs ook gelden voor de overige zes moorden. De zaak die het balletje deed rollen, het overlijden van een zes maanden oude baby in de nacht van 3 op 4 september 2001, maakt in de film letterlijk de cirkel rond. Als er tegenbewijs opduikt in deze zaak, waarop de gehele zaak tegen Lucia dankzij het schakelbewijs gestoeld is, zou het vrij simpel moeten zijn om Lucia de Berk vrij te krijgen. In de film wordt goed weergegeven hoe moeilijk het kan zijn om tegen de stroom in te moeten roeien. In de film is de klokkenluider een jonge parketsecretaris die het uiteindelijk moet bekopen met een fikse aanslag op haar carrière. In werkelijkheid zijn de klokkenluiders Metta de Noo en Ton Derksen. In werkelijkheid hebben zij, samen met vele anderen, hemel en aarde moeten bewegen om de strafzaak te laten heropenen. Het is heel moeilijk om je voor te stellen dat het in een land als Nederland zo lastig geweest moet zijn, terwijl het tegenbewijs er absoluut niet om loog. Enkele dagen nadat Lucia

de Berk door het hof tot levenslang werd veroordeeld, kreeg het OM van een laboratorium uit het buitenland een autopsierapport waaruit bleek dat de baby, op wiens dood de hele zaak was gebouwd, een natuurlijke dood gestorven was. Zoals we weten: de Hoge Raad buigt zich in cassatie niet over de feiten maar kijkt slechts of de lagere rechter juist gehandeld heeft. Het rapport was na de uitspraak ontvangen, dus cassatie was hier niet mogelijk.³

In de film zet Judith Jansen, een fictief personage, alles op alles om Lucia te helpen.⁴ Ze spreekt haar bazin er ook op aan dat ze wel hele nauwe banden heeft met de mensen van het ziekenhuis. Ze probeert zoveel mogelijk informatie los te weken van betrokkenen waarop ze heel strategisch de informatie gebruikt om weer een stap verder te kunnen zetten. De advocaat van Lucia herhaalt in de film meerdere malen dat de rechters elkaar napraten en het beeld van de niet-onwelwillende rechter maar de zeer beïnvloede rechter wordt steeds sterker.

Zou het kunnen dat dit drama zich heeft kunnen voltrekken omdat het wereldje waarin het zich heeft afgespeeld zo klein was? Deskundigen kwamen allemaal uit Den Haag en omstreken, terwijl dé dixogine-deskundige⁵ van het land niet werd benaderd.⁶ De gedachte dat je vrienden en kennissen het fout hebben? Dat is van een heel andere orde.

De advocaat van Lucia, Stijn Franken, heeft in een interview aangegeven te hebben gelooft in haar onschuld. Hij is voor haar blijven strijden omdat hij ervan overtuigd was dat ze het slachtoffer was geworden van een mediacircus met desastreuze gevolgen. Wat echter verontrustend is: hij geeft aan ook te geloven in de onschuld van Willem Holleeder. Ook zijn veroordeling in hoger beroep is volgens Franken vooral gebaseerd op beeldvorming.⁷ In de film wordt het verhaal op een goede wijze geïntroduceerd, maar eigenlijk zou elke rechtenstudent het verhaal achter dit schrijnende verhaal van Lucia Isabella Quirina de Berk moeten kennen: het is er een dat je niet snel loslaat. N

¹ M. 't Hart, 'Een hedendaags heksenproces' NRC, 7 oktober 2006.

² Haagsche Courant, 'Statistieken keren zich tegen Lucy de B.', 19 september 2002

³ <http://luciadebdefilm.nl/de-strafzaak-tegen-lucia-de-b>

⁴ Zij is echter wel geïnspireerd op een tipgever, werkzaam bij het OM, die Lucia's advocaten belde om te zeggen dat er niets klopte van de bewijsvoering van het OM. Deze tip was een belangrijke stimulans voor de verdediging om te blijven geloven in de uiteindelijke vrijspraak van Lucia. (L. de Berk, Lucia de B. levenslang en tbs, Amsterdam: de Arbeiderspers 2014)

⁵ Dixogine is een hartmedicijn dat in hoge dosering fataal kan zijn.

⁶ L. de Berk, Lucia de B. levenslang en tbs, Amsterdam: de Arbeiderspers 2014 (voorwoord Maarten 't Hart)

⁷ C. Verbraak, 'Ik ben vooral trots op mijn dochters' (interview mr. Stijn Franken), Volkskrant, 30 oktober 2010.

Vereniging JFV Grotius

Waarde lezer,

Nu het collegejaar al weer in volle gang is, beginnen de bladeren aan de bomen langs het Rapenburg langzaam te veranderen van kleur. De zomervakantie lijkt een eeuwigheid geleden en de eerste tentamens komen al in zicht. De fietsenstallingen voor het Kamerlingh Onnes Gebouw staan elke dag helemaal vol en de bibliotheek is gevuld met studenten. Ook JFV Grotius is fanatiek begonnen aan het nieuwe collegejaar.

De afgelopen maanden vonden de eerste activiteiten plaats. Zo zijn er tijdens de EL CID een heleboel nieuwe leden bijgekomen, zijn de leden voorzien van nieuwe studieboeken tijdens de boekenverkoop, vond de Wettenbundelborrel plaats, zijn we op Introductieweekend geweest met de nieuwe eerstejaars en hebben we een fantastisch eerste feest gehad met als thema 'Gold & Royal Blue'.

Zoals velen van jullie gemerkt zullen hebben, liep de boekenverkoop helaas niet altijd even soepel. Het is fijn dat Jongbloed het weer heeft overgenomen. Wij hopen dan ook dat iedereen nu toch echt alle boeken heeft, zodat men zich goed kan voorbereiden op de tentamens.

De wettenbundelborrel was een groot succes. Ook dit jaar deden wij aan alle studenten een gratis Burgerlijk Wetboek van Loyens & Loeff uit. De borrel werd erg goed bezocht en we hopen dat dat tijdens de volgende en tevens laatste borrel in de Brandery ook zo zal zijn. Op woensdag 1 oktober borrelen we namelijk voor de allerlaatste keer in onze vaste stamkroeg. Die borrel zal dan ook in het teken staan van het afscheid van de Brandery.

In het weekend van negentien september zijn we met een grote groep nieuwe eerstejaars rechtenstudenten naar Wellerlooi en Venlo afgereisd om een heel mooi introductieweekend te beleven. Het thema van het weekend was: Grotius Royals 'De kroon op je studie'. De studenten werden in groepen verdeeld en werden begeleid door enthousiaste mentoren. Op zaterdagavond vond er een geslaagd themafeest plaats, waarbij iedereen gekleed was volgens het thema.

Op 24 september vond het eerste feest van het jaar plaats. 'Gold & Royal Blue', zo luidde het thema. En dit werd al gauw duidelijk toen de eerste mensen binnen kwamen: blauwe shirts, gouden accessoires en koninklijke outfits. Het was een hele mooie avond en wij kijken alweer uit naar het volgende feest!

We kijken alvast vooruit op de activiteiten die de komende tijd zullen plaatsvinden. Op woensdag 8 en dinsdag 14 oktober zullen er door de Eerstejaarscommissie twee activiteiten worden georganiseerd voor de eerstejaars rechtenstudenten. Daarnaast vindt op 23 oktober de commissieledenbekendmakingsborrel plaats en zal duidelijk worden welke leden dit collegejaar de diverse activiteiten gaan organiseren.

Tot slot alvast een vooraankondiging voor het congres dat op 12 december zal plaatsvinden. Het lijkt nog ver weg, maar de maanden vliegen voorbij en de voorbereidingen zijn al in volle gang. Het aankomende congres heeft als titel 'Procesrecht op de schop. Eenvoudiger en digitaal procederen: KEI-goed?'

Wij hopen jullie allemaal te mogen spreken tijdens de aankomende activiteiten.

Met vriendelijke groet,

Namens het 94e bestuur der JFV Grotius
Frouka Dooper, Ab-actis

Tim van Lit is dit studiejaar ('14-'15) de assessor (student-lid) van het faculteitsbestuur van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid. Hij behartigt de belangen van de studenten binnen het faculteitsbestuur op het gebied van onderwijs, organisatie en onderzoek.

Contactinformatie:

Adres: Steenschuur 25, kamer B.4-38, 2311 ES Leiden

Telefoon: 071 527 7621

E-mail: assessor@law.leidenuniv.nl

Spreekuur op woensdag van 09.00 tot 10.00 uur

MET EEN STERKE BASIS KAN JE VEEL UITBREIDEN

Na een warme en regenachtige zomer met vakanties, (her)tentamen, de EL CID-week, eventuele kennismakingstijd en werkweek, is het studiejaar nu echt begonnen. Voor de nieuwe studenten heeft school plaats gemaakt voor de universiteit, les voor college en huiswerk voor studie. Maar de kern is hetzelfde gebleven! Je dompelt je nu onder in een instelling waar het vergaren van kennis en vaardigheden centraal staat. In mijn eerste echte column in de NOVUM wil ik graag aandacht besteden aan wat je nu precies met die kennis en vaardigheden kan. Dan ontwikkel je een studie-doel en zal je zien dat studeren ook veel makkelijker gaat!

Tijdens de vele hoorcolleges en werkgroepen die je nu volgt – de één interessanter dan de ander – doe je je eerste of (in het geval van de ouderejaarsstudent) vervolgstappen in de wereld van het recht of de criminologie. Deze stappen leiden hopelijk tot een mooi diploma en je mr.- of MSc.-titel. Maar wat kan er nu nog meer? Naast het vergaren van kennis en vaardigheden, zijn er veel mogelijkheden om actief en ondernemend te zijn: participeren! Dit maakt een student tot een universitaire student! Deze universitaire student doet wat met zijn of haar kennis, ook al voordat het diploma behaald is!

Deze NOVUM valt bij jou op de figuurlijke mat ten tijde van de sollicitaties voor de Opleidingscommissies (OLC's). Dit zijn commissies die onder andere adviseren over onderwijsroosters, examenregelingen en onderwijsbeoordelingen. In deze commissies hebben, behalve docenten, vele studenten zitting en zij praten mee over al dit soort zaken. Jij, als betrokken student, kan plaatsnemen in deze commissies. Onder andere via de digitale studentennieuwsbrief van de faculteit word je hiervan op de hoogte gehouden.

Deze NOVUM verschijnt ook op het moment dat studenten die meer kunnen en willen (en goede cijfers hebben), kunnen gaan nadenken over deelnemen aan de Honours Academy. De Honours Academy biedt verschillende programma's voor studenten die extra uitdaging zoeken naast hun studie, zowel in de bachelor als masterfase. Voor het succesvol afronden van zo'n programma krijg je een honours-certificaat. Naast het reguliere studietraject is er dus volop ruimte om je extra te ontwikkelen.

Deze NOVUM verschijnt ook precies op het moment dat studieverenigingen weer beginnen met het organiseren van grote, inhoudelijke activiteiten. Lezingen, reizen, excursies, als je lid bent bij één van de vele verenigingen kan je hier naar toe en alvast potentiële werkgevers leren kennen of je verdiepen in een interessant onderwerp. Naast deze activiteiten zijn er ook concrete mogelijkheden om met je kennis aan de slag te gaan. "Wat kan ik met al mijn kennis?", "Welke richting ga ik op?" en "Wat moet ik doen als ik iets wil ondernemen?". De Universiteit Leiden Vrijplaats is een plek waar je met dit soort vragen terecht kan. Bij de opening van het academisch jaar op 1 september jl. is een prijs uitgedeeld aan een ondernemende student die een eigen bedrijf begonnen is, vanuit deze Vrijplaats! Het loont dus om met je kennis aan de slag te gaan, dit te delen en zo te vermeerderen. Leiden biedt hiervoor de mogelijkheden. Je hoeft ze alleen maar aan te pakken!

In volgende columns zal ik hier nog verder op terugkomen. Graag geef ik je de tip mee om te zorgen dat de studie goed op orde is. Als de basis sterk is, kan je prachtig verder bouwen aan jouw tijd hier in Leiden. En je mag me natuurlijk altijd even contacten als je hier nog vragen over hebt. Succes! N

Universiteit Leiden

FACULTEITSAGENDA AUGUSTUS / SEPTEMBER

Oktober

3 okt

9 - 10 okt

10 okt

10 okt

21 okt

23 okt

24 - 25 okt

27 okt

28 okt

28 okt

29 okt

30 okt

31 okt

Leids Ontzet: faculteit gehele dag gesloten

Congres: The Borders of Crimmigration

Masterdag

Europa lezing door Herman van Rompuy

Promotie mw. C.Z. Saari

Promotie mw. A.R. Apostol

ELENA conferentie in samenwerking met het Instituut voor Immigratierecht

Vergadering Faculteitsraad

Afstuderen (criminologie)

Europe Lecture: Peace and Security

Afstuderen (notarieel recht)

Afstuderen (rechtsgeleerdheid en jeugdrecht)

Afstuderen (fiscaal recht)

November

4 nov

8 nov

13 nov

17 nov

17 nov

17-19 nov

20 nov

25 nov

26 nov

26 nov

27 nov

27 nov

27 nov

27 nov

28 nov

28 nov

Promotie dhr. P.W. Meerts

Bachelorvoorlichtingsdag

Vergadering Onderzoeksbestuur

Oratie prof. mr. J.J. Sloth-Nielsen

Vergadering Faculteitsraad

Conference 25 Years CRC

Promotie dhr. M.A. Ratajczyk

Afstuderen (criminologie)

Afstuderen (notarieel recht)

Cleveringa oratie (tussen 15 - 18 uur onderwijsvrij)

Promotie mw. S.I. Spronk

Promotie dhr. L.M. Raijmakers

Promotie dhr. A.G. Awesta

Afstuderen (rechtsgeleerdheid en jeugdrecht)

Afstuderen (fiscaal recht)

Oratie prof. mr. A.A.J. Blokland

Column

De idee van de universiteit

Op het moment dat ik dit schrijf ben ik net terug uit Cambridge, die esthetisch en intellectueel boven vrijwel alle andere universiteiten uitstekende tempel van de geest, waar ik elk najaar heenreis, op het moment dat mijn collega's de opening van ons academisch jaar vieren, om er een aantal seminars te geven over Europa, voor een select gehoor van studenten uit heel het continent, dus inclusief Wit-Rusland, Moldova en Oekraïne.

Het is iedere keer weer inspirerend. De omgeving is van werkelijk ongeëvenaarde schoonheid. Newnham College –waar ik de seminars geef– is een van de nieuwere colleges, gesticht in de negentiende eeuw. Men heeft er destijds voor gekozen niet de architectuur van de oudere colleges na te bootsen, maar een meer eigentijdse stijl te hanteren. Maar met wat een smaak is dat gedaan! Het geheel van gebouwen en beboomde en gestuikte grasvelden –'lawns'– is onbeschrijflijk mooi. En er gaat een grote rust van uit, een rust die niet aanzet om te luieren, maar om te studeren. De Grieken spraken in dit verband van *scholè*, een woord waarvoor we, kenmerkend genoeg, in het Nederlands geen equivalent hebben. Niemand kan het ontgaan: deze plaats is er ten behoeve van 'the life of the mind'. Hier krijgen begaafde mensen, ongestoord door het alom aanwezige getoeter en gebabbel, de kans om in alle rust de wereld te doordenken.

De architectuur van academische gebouwen heeft een diepgaande invloed op wat er in die gebouwen gebeurt. Daar ben ik van overtuigd. Daarom zijn de gebouwen waarin bijvoorbeeld de Erasmus Universiteit in Rotterdam en een deel van de Universiteit Utrecht zijn gehuisvest, ook zo pijnlijk. De architecten die die gebouwen hebben getekend, hebben geen idee wat een universiteit is. Wat dat betreft mogen we blij zijn met ons eigen Kamerlingh Onnes Gebouw. Het is weliswaar geen Cambridge College, maar het komt qua architectuur een aardig eind in de goede richting.

De architectuur is lang niet het enige wat ik aan Cambridge bewonder. Ook het intellectuele niveau en de academische belangstelling van de studenten is heerlijk. Wij hebben aan de Leidse juridische faculteit ook indrukwekkend goede studenten, ieder jaar weer. Studenten die in Cambridge (en Oxford) zo mee zouden kunnen draaien. Uit langjarige ervaring weet ik dat het om ongeveer tien procent van onze studenten gaat. (In een werkgroep van twintig studenten zitten gemiddeld genomen twee studenten die er duidelijk bovenuit steken.) Stel je voor dat deze populatie geen tien pro-

cent is maar bijna honderd procent: dan heb je Cambridge. Ik heb in de afgelopen decennia een stuk of twintig uitmuntende Leidse studenten geholpen na afloop van hun studie hier een Master te gaan doen in Cambridge (of Oxford). Hun steevaste commentaar na enkele weken: 'Oei, ik ben hier niet de slimste!' In één jaar leren ze er meer dan hier in vier.

Veel lezers zullen nu waarschijnlijk wel denken: 'Ja, maar de grote massa van de gemiddeld begaafde studenten komt daar niet aan de bak.' Dat is helemaal waar. Die studenten zijn er wel. Ik vermoed dat het in Engeland ook om negentig procent van de gehele populatie gaat. Maar die studeren aan andere universiteiten. En die zijn ook heel behoorlijk. Echt waar. Maar het zijn geen Cambridge en Oxford. Is dat erg? Ik vind van niet. Kijk er ook eens zo naar: doen wij niet in feite onze tien procent beste studenten gruwelijk tekort door ze een studie voor te schotelen die is afgestemd op de grote massa der gemiddeld begaafden? Als je er even bij stilstaat, dan kan je toch niet anders concluderen dan dat dit een ernstige vorm van onrecht is? Voor de maatschappij als geheel is het bovendien ook een groot verlies. Een briljante student met een Leidse opleiding is goed, maar een even briljante student met een opleiding in Cambridge is nog veel beter. Wie kan er nu meer betekenen voor de maatschappij? De eerste of de laatste?

Nog één ander aspect van Cambridge dat ik bewonder wil ik hier te berde brengen. Er zijn er veel meer, maar mijn quotum aan woorden raakt al weer op. Het gaat om het idee van het College als levensgemeenschap van geleerden en studenten. Uiteraard blijft de werkelijkheid, net als overal, achter bij het idee, maar niet zo ver als op sommige andere plekken. Dit idee van levensgemeenschap komt in een aantal instituties tot uiting. Bijvoorbeeld in de gemeenschappelijke maaltijden van studenten en docenten in *Formal Hall*, waarbij alle docenten met elkaar aan één lange tafel zitten. Omdat Colleges bestaan uit docenten uit allerlei vakgebieden, kom je aan tafel mensen tegen met een volstrekt andere vakmatige achtergrond. De discussies die hierin resulteren zijn vaak bijzonder boeiend en leerzaam voor alle betrokkenen. En ze voorkomen vakidiotie.

Ten slotte nog dit: eind juni is, volledig onverwacht, Grahame Lock gestorven. Ooit student in Cambridge, geslaagd als de beste van zijn jaar (van alle Cambridge-studenten!). *Fellow* in Queen's College te Oxford. En hoogleraar aan onze faculteit. Een briljante man en een goede vriend. Ik zal hem missen. ■

Voor de crème de la crème
de la crème.

De Loyens & Loeff
Business Course Parijs.

Ben jij een ambitieuze derde- of vierdejaarsstudent Nederlands recht met belangstelling voor Ondernemingsrecht of Bank- en Effectenrecht? En ben jij die vaardige onderhandelaar die we zoeken? Meld je dan aan voor de Business Course Parijs van 26 t/m 28 november, met een kick-off op 21 november en ga in een select gezelschap de confrontatie aan met alle juridische aspecten van een management buy-out transactie. Solliciteer voor 20 oktober 2014 via www.loyensloeffacademy.com